

PEDRO CALDERÓN DE LA BARCA

ŽIVOT JEST SEN¹

OBSAH

OSOBY

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Scena 1.

Scena 2.

Scena 3.

Scena 4.

Scena 5.

Scena 6.

Scena 7.

Scena 8.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Scena 1.

Scena 2.

Scena 3.

Scena 4.

Scena 5.

Scena 6.

Scena 7.

Scena 8.

¹ Převzato z: CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro, *Život jest sen: drama*, přel. Jaroslav Vrchlický, Praha 1900 (redakčně upraveno).

Scena 9.

Scena 10.

Scena 11.

Scena 12.

Scena 13.

Scena 14.

Scena 15.

Scena 16.

Scena 17.

Scena 18.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Scena 1.

Scena 2.

Scena 3.

Scena 4.

Scena 5.

Scena 6.

Scena 7.

Scena 8.

Scena 9.

Scena 10.

Scena 11.

Scena 12.

Scena 13.

Scena 14.

MILÉMU KOLLEGOVI A PŘÍTELI
PROF. DRU. JOSEFU KRÁLOVI
ZA JEHO PŘEKLAD „DIVOTVORNÉHO MAGA“

PŘIPSAÑO.

J. V.

OSOBY

BASILIO, král Polský.

SEGISMUNDO, princ.

ASTOLFO, vévoda Moskevský.

CLOTALDO, kmet.

CLARIN, sluha.

ESTRELLA, infantka.

ROSAURA.

VOJÁCI. – STRÁŽE. – HUDEBNÍCI. – DRUŽINA. – SLUHOVÉ. - DÁMY.

Scena při dvoře Polském, v tvrzi nedaleko vzdálené a na bojišti.

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Na jedné straně servané pohoří, na protější věž, jejíž přízemek jest vězením Segismundovým. Dveře její proti divákovi jsou polootevřené. Děj začíná soumrakem nočním.

Scena 1.

Rosaura, Clarin.

(Rosaura v obleku mužském objeví se na vrcholu skal a sestupuje dolů: za ní přichází Clarin.)

ROSAURA: Ty hippogryfe divý,
o závod s větrem který lítáš chtivý,
kam blesku – ale stinný,
bez lesku ptáku, rybo bez šupiny?
Kam šelmo beze vloh
od přírody, kam v labyrint skal mnohý,
kde trčí nahé stěny
se řítíš bezuzdý a poplašený?
V hor těchto zůstaň skrejších,
buď Faetonem divých šelem zdejších,
já bez jiné již cesty,
než té, již los mi dá, skal srázy, klesty,

ač naděj se mne spouští,
chci slepá slézti skalnou, drsnou poušť
hor, které v šeru ztmělém
na slunce mračí se svým chmurným čelem!
Zlý, Polsko, je tvůj prvý
cizinci pozdrav, nebo píšeš kreví
vstup jeho v pláň svoje,
při vchodu již mu strojíc trud a boje.
Můj los to dobře hlásá;
kde kynula kdy nešťastníku spása?

CLARIN: Zde platí dva vždy, paní,
mne v krčmě nenech ve svém naříkání,
neb jestli dva jsme byli,
vlast kteří opustit se odvážili,
se v dobrodružství hnali,
dva bláznoství a trudy prodělali,
dva přišli až sem spolu,
dva se skály se skutáleli dolů,
proč chceš mne přenechat
jen strážni a ne se mnou počítati?

ROSAURA: Clarine, nechci ani

přát podíl tobě ve svém naříkání,
ni bráti právo tobě,
se vlastním nářkem potěšit v té zlobě,
neb jeden mudrc praví,
že v naříkání taký ples je pravý,
že třeba hledat strasti,
bychom se mohli naříkáním pásti.

CLARIN: Pa, filosof ten milý
byl jistě starý chlastoun pošetilý,
pár na hubu mu dáti,
moh' s lkaním taký příjem kvitovati;
však radu dejte, paní,
co sami, pěší, počnem si v té pláni,
co v poušti té nám zbývá,
když za obzor, hle, již se slunce skrývá?

ROSAURA: Kých osudů to věru divná řada!

Však v klamů síť můj zrak-li neupadá,
již obrazivost tvoří
v nejasném světle soumraku, tam noří
se jakás stavba stmělá,
tak zdá se mi...

CLARIN: Má touha příliš smělá

mně zdá se, že ji držím...

ROSAURA: Věž hrubá v klín se tulí skalním stržím,

byt stísněný a malý,

že k slunci vzhlednouti se bojí z dále;

tak hrubým, drsným slohem

se zvedá stavba tato pod skal rohem,

že tady u hor paty,

jež zdají se, že jsou až k slunci vzpjaty,

v jich tříšti zdá se z dále

být balvan skutálený s vršku skály.

CLARIN: Radš, paní, pojďme dále,

co spomůže nám, obhlížet to stále?

Líp, zkusit, kdo tam bydlí,

zda hostinnými přikryje nás křídly,

dál pustí nás?

ROSAURA: Hle, dveře,

líp jícen hrobu, zejí v pološeře

a vypouští svou branou

noc narozenou tam a z mlhy stkanou.

(Z vnitra je slyšet rachot řetězů).

CLARIN: Co slyším, dobré nebe?

ROSAURA: Jsem bez hnutí, ač žár i led mne střebe.

CLARIN: Řetězů jsou to zvuky,
kýs trestanec tam snáší děsné muky,
můj děs to praví ledný.

Scena 2.

Segismundo (ve věži), Rosaura, Clarin.

SEGISMUNDO: Ó běda mi! Já ubohý a bědný!

ROSAURA: Ó jaký žal v tom hlase
mne nové muky zvěstí plní zase!

CLARIN: Mráz po mém těle běží!

ROSAURA: Clarine!

CLARIN: Paní...

ROSAURA: Vale této věži

spíš dejme, straší tam...

CLARIN: Ó v této chvíli

bych prchl rád, však nemám k tomu síly.

ROSAURA: Ha, v dáli, v mlze šedé

zda neplá světlo rovno hvězdě bledé

ve malomocném chvění

jas, plamen střásá v každém okamžení

a nejistým svým pláním

tmu tmavší ještě nedělá, jež za ním?

Ba zraky rozpoznaly

při záři této míhavé (ač v dáli)

že vězení to jistě,

že mrtvolý jest živé hrob v tom místě.

Co horší, v této věži,

ve kožich zvířecích muž jakýs leží,

v okovy upoutaný

a ozářen jen světlem z této strany.

Nám prchnout nelze ani,

tož vyslyšme již jeho kvíl a lkaní.

Slyš, právě pláč svůj zvedá!

(Otevrou se dvěře a jest viděti v řetězích spoutaného Segismunda oblečeného v kůže zvířecí.
Světlo ve věži.)

SEGISMUNDO: Ó nešťastný já, nešťastný, ó běda!

Zjev mi nebe v okamžení,

jež mne týráš v mukách zlých,

jaký jsem jen spáchal hřích

proti tobě v narození?

Ano, znám své provinění.

Nechť mi padne za podíl

tvoje přísnost ze všech sil,

uznávám to v hořkém pláči,

za hřích člověku to stačí,

že se vůbec narodil.

Jedno chtěl bych vědět jen,

celý trud svůj zjevný míti,

(nech již, Bože, stranou býti

zločin, že jsem narozen)

ještě víc, čím uražen
tvůj trest proč mne více viní?
Nenarodili se jiní?
Jeli tomu, Bože, tak,
z výhod týchž mi pověz pak
proč mně výjimka se činí?
Sotva pták se zrodí již
v zdobném hávu svém a letu
podoben je z peří květu,
květu s křídly, vzdušnou říš
prolétaje níž a výš.
S rychlostí se divou kmit,
ku hnízdu víc nemá cit
poklid jeho zanechaje;
čím, když větší duše má je,
menší volnost mám já mít?
Dravec rodí se a v mžik
skvrny jak mu srstí hrají,
hvězdám jež se podobají,
(štetci přírody buď dík!)
hledá lup svůj, ukrutník!
Přirozený pud v něm kmit,
ten jej učí krutým být

netvorem té svojí skrýše;
pud-li lepší ve mně dýše,
menší volnost já mám mít?
Tak i ryba, hmota měkká,
potěr s vlnou vznik jí daly,
jak člun s ploutvemi hned malý
ve vodách se shlíží, těká,
na všech stranách do daleka
prostorem, jenž chladný byt
nesměrností svou jí skyt,
zastavit se nemá péči;
proč já, jehož vůle větší,
menší volnost měl bych mít?
Zdroj se rodí jako had,
mezi květy jen se kryje,
stříbrná se blýská zmije,
slaví květy luzných vнад
melodickou hudbou rád!
zaplá k němu květin cit,
dráhu, jíž by volně lít
veleba mu boží dala;
jiskra větší v mně vzplála,
menší volnost mám já mít?

Sopka chci a Aetna slouti

v divokém té vášně vzruchu,

srdce z ňader u výbuchu

po kusech chci vytrhnouti!

Kde lze důvod postihnouti

zákon proto, právo znáti,

člověku jež může bráti

vzácnou výsadu, dar sladký,

již Bůh ráčil vdechnout v látky

ptáku, zvěři, rybě dáti?

ROSAURA: Čemu tady nasloucháno,

budí soucit, strach i žal.

SEGISMUNDO: Kdo mým hlasům naslouchal?

Clotaldo ty?

CLARIN (k Rosauře): Řekni: Ano!

ROSAURA: Buď mým slovům víry dáno,

nešťastník v té skalné kobě

vyslech, co rve srdce tobě.

SEGISMUNDO: Smrti padni v obětí!

Nikdy nesmím strpěti,

že víš, co mne mučí v mdlobě.

(Útočí na ni.)

Žes mé lkání uslyšel,

bez milosti mohutnými

rameny tě zdrtím svými.

CLARIN: Hluch jsem, nic jsem nezvěděl,

cos tu řekl...

ROSAURA: Soucitnými

jsi-li nadán pudy, hod'

v prach svůj hněv, mne osvobod'!

SEGISMUNDO: Mocně jímá mne tvůj hlas,

přítomnost tvá jest mi jas,

zjev tvůj mate mne, ó pojd'!

(Zvedne ji.)

Kdož jsi? Sebe míň necht' vím
o světě, jenž za mnou leží,
shledávám se v této věži
s kolébkou i hrobem svým;
co jsem zrozen, pravdu dím,
lze-li životem to zváti,
co v té poušti musím lkáti,
živý, kde co mrtvý hniji,
mrtvý, kde co kostra žiji,
jeden moh mi zprávu dáti,
jediný jen člověk pouze,
jejž se dotkla moje nouze
a to jenom ze soucitu
o zemi a hvězdném třpytu
poznání mé hověl touze.
Čímž však před tebou se zničím,
netvorem se lidským líčím.
Mezi děsem, stínů šeří,
že jsem člověk mezi zvěří
mezi lidma zvěř jsem, křičím!
Však i v neštěstí tom všem
poznal jsem, co politika,
v lese zvěře republika,

učili mne ptáci, zem
ano i hvězd sladkých sněm,
jichž jsem vyměřoval dráhy.
Jediný tvůj pohled drahý
zmírnil moje utrpení,
očí mojich udivení,
úžasem jat sluch můj záhy.
Ba i každý k tobě vzhled
novým úžasem hrud' plní,
čím víc zřím tě, tím víc vlní
vzdech se, tebe uvidět,
zrak můj trápí žízně hnět,
chtěl bych jiné oči míti,
vím, ač smrtící jest píti,
vzývám los, čím touha větší
pít a smrti nebezpečí
jisté zas jest, chci-li zřítí.
Nuže zřím tě, umru rád,
což vím, který teď již zmírám,
smrtí zlou, když tebe zírám,
več bych, tebe nezřít, pad?
Horší nežli smrt je snad
víc než bolest, hněvu vzplání,

sama smrt to, v svojí dlani
vážím los, musím se ptáti,
nešťastnému život dáti,
šťastnému jest umírání.

ROSAURA: S úžasem-li naslouchám,
slyším tvou zvěst žalující,
nevím, co bych mohl říci,
sotva slovo na rtech mám.

V jednom jen svou těchu znám,
v tom jen, vlídná nebes ruka
že mne vedla v tvoje muka;
lze-li těchu poskytnouti,
větší muku naleznouti
jinému, když srdce puká.

O mudrci báje praví,
jenž tak bídou týrán byl,
kořínky že pouze žil,
které nasbíral si z trávy.

Může z horší země stravy
někdo žítí, k sobě děl?

Odpověď měl, kol jak zřel
jiný mudrc stál tu za ním,

klest vypadlý jeho dlaním
suchou k ústům povznášel.
V žalu mezi trudy všemi
kvílel jsem, mně život znivil,
ale tu jsem k sobě pravil:
je-li člověk na té zemi
kterého los horší trávil?
Tebe zřel jsem v těchu teď
dals mi sladkou odpověď,
celou žalů mojich tíhu
že bys v plesu okamihu
v ulehčení převzal teď.
Jestli mé by utrpení
mohlo polehčiti tobě,
slyš mne a co zbytečného
vem to...

Scena 3.

Clotaldo, vojáci, Segismundo, Rosaura, Clarin.

CLOTALDO (ve věži): Strážci této věže,
kteří zbabělí neb spící

průchod cizím lidem dali,
tak že vnikli do žaláře...

ROSAURA: Nový zmatek, nová tíseň!...

SEGISMUNDO: Clotald, strážce můj se blíží,
bude konec kdy mé strážni?

CLOTALDO (jako svrchu):

Pojďte sem a bez průtahu
dřív než v odpor postaví se,
zajmete je nebo zbijte!

(Vystoupí Clotaldo a vojáci, on má v ruce malou bambitku, všichni jsou zakukleni.)

VOJÁCI: Vzhůru! Zrada!

CLARIN: Strážci věže,
již nás pustili jste do vnitř,
volnost když nám nedáváte,
mnohem lehčí jest, nás zajmout.

CLOTALDO (pobízejí vojáky k útoku):

Všichni zastřete si tváře,
neboť především jest nutné
aby, pokavaď jsme tady,
kdo my jsme, nezvěděl nikdo.

CLARIN: Což pak zde jsou maskarady?

CLOTALDO: Ó vy, kteří nezkušení
v zakázaném tomto místě
mez a hráz jste překročili
zjevně proti vůli krále,
který nechce, aby nikdo
odvahu měl, vniknout v taje,
které tyto skály střeží,
vzdejte zbraně své i žití,
jinak tato pistol, hádě
z davu na vás okamžitě
jed svůj chrstne pronikavý
ve podobě koule dvojí,
jejíž hrom vzduch v odboj zvíří.

SEGISMUNDO: Dřív než, týranský můj druhu,
odvážíš se dotknout se jich,

kořistí mé bude žití
neblahé té roty tvojí!
Neboť Bůh ví, ač jsem spoután,
dřív se hodlám rozsápati
rukama a svými zuby
v skal těch tříšti, než bych strpěl,
nečinně zřít těchto zkázu,
urážky jich oplakávat.

CLOTALDO: Známo-li ti, Segismundo,
jaké neštěstí tě tíží,
že bys podle soudu nebes
umřít i měl před zrozením,
kdybys viděl, tyto skály
že jsou uzdou k zadržení
zuřivosti tvého vzteku,
hrázi, která má jej stavit,
takto bys se nenadýmal.

(K vojákům):

Spěšte uzavřítí dvěře,
dostat zas jej do vězení!

SEGISMUNDO: Bože jak to dobré bylo

volnost vzít mi proti tobě
olbřímem bych povstal zase,
byl bych roztříštil ty skály
slunce zrcadla, ty hlatě
navršil z nich v skalné pláni
celé jaspisové hory!

CLOTALDO: Právě, žes jich nenavršil,
proto musíš tolik trpět.

(Několik vojáků zmocní se Segismunda a odvedou a zavrou jej do věže.)

Scena 4.

Rosaura, Clotaldo, Clarin, Vojáci.

ROSAURA: Ježto, pane, zřím, že pýcha
tak tě bouří, pošetilá
o život pokorně prosím,
který u tvých nohou leží.
Slitování se mnou měj!
jednal bysi příliš přísně,
kdyby pokora ni pýcha

nevznítily vlídnost v tobě.

CLARIN: Kdyby pokora, ni pýcha

nehnuly tě, osobnosti,

které stokrát hnuly v soucit

davů v svatých představeních,

já, jenž nemám té ni oné,

zaklínován mezi obě,

o pomoc tě ždám i spásu!

CLOTALDO: Hola!

VOJÁCI: Pane!

CLOTALDO: Odzbrojte je!

Zahalte jim rovněž tváře,

aby nikdy nezvěděli,

odkud a kam vedete je.

ROSAURA (ke Clotaldovi): Zde můj meč jest, pouze tobě

já jej mohu odevzdati,

nebo mezi těmi všemi

zdaš se první. Menší ceně

sotva bych jej odevzdal.

CLARIN: Můj meč vzdá se beze škody
nejhoršímu, tak jej vemte!

(Odevzdá meč jednomu z vojáků.)

ROSAURA: Mám-li umřít, přenechávám
v důvěře na přízeň tvoji
záruku, již cenit můžeš
k vůli tomu, který dříve
nosíval ji. Střež ji, žádám,
nebo třeba neznala bych
jeho hruď, přec tuším jistě
že se s tímto zlatým mečem
jakýs veliký taj snoubí,
neb jsem jen mu důvěřuje
přišel do Polska, bych pomstil
těžkou hanu.

CLOTALDO (stranou): Svaté nebe!

Co to vidím? Jak mne tíží
nejjistota, divný zmatek,

jaká úzkost, jaké muky!

(na hlas): Kdo jej dal ti?

ROSAURA: Jakás žena.

CLOTALDO: Její jméno?

ROSAURA: Nesmím nikdy
prozradit je.

CLOTALDO: Odkud víš pak
nebo tušíš, jaké taje
s tímto že se snoubí mečem?

ROSAURA: Ta kdo dala mi jej, děla:

Do Polska jdi a tam vtipem,

důmyslem a obratností

hled', by největší a první

viděli tě s tímto mečem.

Nebo jistě vím, z nich jeden

přízeň, ochranu ti skytne.

Ježto možná, že již zemřel,

zamlčím ti jeho jméno.

CLOTALDO (stranou): Pomoz nebe, co tu slyším!

Nedovedu říci sobě,

jestli tyto případy

pravdou jsou či pouhým zdáním.

Toto meč jest, jež jsem kdysi

přesltčné dal Violantě

v znamení, že kdo jej nosí,

lásku u mne najde vždycky,

lásku syna s přízní otce.

Co si počnu teď (ó běsi!)

v tomto zamotaném pádu,

když ten, jenž jej k spáse nosil,

jak zbraň smrtící jej tasí?

Neb již k smrti odsouzený

zde se svíjí? Jaký zmatek!

Jaký úděl žaluplný!

Jaký los pln nestálosti!

Toť můj syn, dí příznaky ty,

s nimi to mé srdce praví,

které, by jej uvidělo,

tluče v hrud' a křídly buší,

nemohouc pak rozbít svory

jako zajatec to dělá
který, když hluk na ulici
slyší, k okénku hned chvátá.
Tak i srdce neví o všem,
co se děje, hluk jen slyší,
k očím chvátá, z nich se tlačí,
ňader okna jsou tě oči
slzami zrak vystupuje.
Co mám počít? Pomoz nebe!
Co mám počít? Vést jej k dvoru?
Běda, jest, jej vésti na smrt,
před králem to stajit nelze,
byloť by to porušení
lenské přísahy a cti mé.
Samoláska z jedné strany,
věrnost zas mne poutá z druhé.
Ale k čemu pochybnosti?
Není snad má věrnost králi
nad mou čest a celý život?
Padněte vy a žij ona!
Avšak nad to vyslechl jsem
z jeho řeči, že sem přišel,
urážku mstít vytrpěnou.

Uražený hanbu snáší
proto jistě syn můj není,
nemá krev mou ušlechtilou.
Ale, což když zastihlo jej
nebezpečí, jemuž nelze
vyhnouti se, neb čest bývá
z křehké tak i jemné látky,
že i pohled zatřese jí
větru dech ji potřísní.
Co víc tedy zmoci může
šlechtou vlastní ozdobený
nežli v středu takých trudů
hledati zde, pomstu svoji?
Je to syn můj, krev má v něm jest,
jinak nebyl by tak statný.
Nuže v pochyb takých sporu
nejtrpší to mně být zdá se,
předvedu jej králi, řeknu
že můj syn, ať zabije ho!
Snad ta horlivost pro čest mou
ku milosti pomůže mi;
zachráním-li život jeho,
pak mu k pomstě dopomohu

urážky, již snáší. Tvrdý
bude-li král v přísnosti své,
zničí-li jej, pak ať umře,
nevěda, že já mu otcem.

(K Rosauře a Clarinovi):

Cizinci, vy pojed'te se mnou!
Nebojte se, nebude vám
chyběti na společnících,
neb i já sám v pochybnostech
mezi životem a smrtí
nevím sám, z nich co je větší.

Proměna

Síň v paláci královském.

Scena 5.

Vystoupí Astolfo a vojáci z jedné, infantka Estrella s dámami z druhé strany. Vojenská hudba za scénou.

ASTOLFO: V pohledu na oči dvoje,
zářící ty vlasatice,
bubny břeskné i trub roje

různě hlučí jásajíce,
s nimi v závod ptáci, zdroje
hudbou stejnou, vítěznou
v uctivosti rozjařené
před tvou tváří líbeznou
ty jsou trouby opeřené,
oni ptáci z kovu jsou.

Tak tě v hlučném slaví sboru
za královnu svoji děla,
ptáci kolem za Auroru,
Palladě k cti trouba zněla.
Květy vidí v tobě Floru.
Neb to vše jsi, za svítání
tebou v stíny se jas rojí,
Aurora jsi v plápolání,
Flora v míru, Pallas v boji,
vždy však duše moje paní.

ESTRELLA: Jestli řeči lidské zvuk
se skutky má v souzvuk jíti,
musí špatně ve souzvuk
dvorské jemnosti tvé zníti,
o tom tebe přesvědčiti

vojenská muž' trofej celá
s kterou směle zápasím,
ač ve souzvuk nejde zcela,
co jsem tady uslyšela
s přísným počínáním tvým.
Nízký čin v úvahu vem
svědčící jen zvěři divé,
v zrady, v klamu skutku zlém
lichotiti ústy dřívě,
usmrtit pak úmyslem.

ALFONSO: Pak jsi špatně poučena

Estrello, s mou dvorností
zrada je-li pomíšena;
pře hned bude vysvětlena,
povím-li vše s věrností.
Eustorg třetí v umírání
Polský král byv, zanechal
Basiliu panování
a dvě dcery, z kterých vstal
můj i tvůj rod. Nemám přání,
zdržovat tě zbytečnými
těmi věcmi. Mezi nimi

Clorilena starší byla,
hvězdami jež ověncila
nyní skráň si nebeskými.
Matka za dceru tě měla,
Druhá máť i obou teta
statná Recisunda zkvétá,
dej Bůh, aby ještě dlela
dlouhá mezi námi léta.
Moskvy pán choť její byl,
jejich syn jsem. Nyní nech,
bych se zpátky obrátil.
Kníže Basil po letech
v sklonu svých se cítě sil
studiu víc nakloněný
v žití nežli kultu ženy
beze synů ovdověl,
odtud můj i tvůj pád spěl
k trůnu tomu namířený.
Že jsi starší sestry plod,
ve tvůj prospěch býti můž‘
a já mladší, mně však vhod
okolnost je, že jsem muž,
proto přednost můj má rod.

Společný svůj nárok ten
my jsme ujci předložili,
rozhodnout nás ochoten,
bychom spor svůj uklidili,
zvolil místo zde i den.
Jat jsa tímto zámyslem
Moskvy opustil jsem dálku
s touhou lačnou spěchal jsem
ne vám vyhlásiti válku
od vás však ji vzíti, sem.
Ó kéž Láska, slepý Bůh,
prorocká též věštba lidu
k cíli vede mne mých tuch,
královnou kéž v shodě v klidu
radostný tě vítá ruch!
Ó kéž moudrý ujec spojí
oba cíle vůlí svou,
korunu ať sám dá svoji
tvoji ctnosti odměnou
a svou vládu lásce mojí!

ESTRELLA: Také šlechtnosti ráda,
pane, srdce svoje vzdám,

bud' mi vítán trůn i vláda
z mé když ruky padnou vám,
jak si přání moje žádá.
Chystat sobě nevděk ale
k tomu ovšem nemám chuť
nebo nití k tvójí chvále
obraz, jenž ti zdobí hrud',
podezření moje stále.

ASTOLFO: Vyhovím snům těmto všem,
doufám pevně, bubnů ryk
věští slavným hlaholem,
že co nejdřív panovník
bude zde, s ním celý sněm.

(Třesk bubnů.)

Scena 6.

Vstoupí král Basilio s družinou. Astolfo, Estrella, dámy, vojáci.

ESTRELLA: Thalete náš!

ASTOLFO: Euklide!...

ESTRELLA: Jenž sbor sluncí...

ASTOLFO: I hvězd řady...

ESTRELLA: Trůn v nich maje...

ASTOLFO: Znáš a řídíš...

ESTRELLA: Jejich dráhy...

ASTOLFO: Směry, spády...

ESTRELLA: Popisuješ...

ASTOLFO: Vážíš, třídíš...

ESTRELLA: Dovol slovy něhy všemi...

ASTOLFO: V objetí nech, kde ret němý...

ESTRELLA: Břečťanem se k tobě pnouti...

ASTOLFO: Nohy tvoje obejmouti...

BASILIO: Děti, ruce podejte mi!

Ježto rádi s horlivostí

splnili jste moje přání

v snaze ctné i ochotnosti,

k oběma se stejně sklání

spravednost má bez žalosti.

Ježto dlouhých roků vláda

těžko na má bedra padá,

prosím vás v tom okamžení

aspoň chvíli o mlčení

v to, co kmet vám zjevit žádá:

Známo vám jest (pozor dejte,

příbuzní mi milovaní,

i ty slavný dvore Polský,

strýci, druzi, vasalové,)

známo vám jest, že jsem v světě

vědou svoji vydobí si příjmi muže učeného.

Tak že proti zapomnění

dávno Timantův mne štětec,

dávno Lysippův mne mramor

jak Basila Velikého
po okruhu světa slaví.
Známo vám, že nejvš cením
a ze věd všech pěstím nejvíc
rád matematiku vyšší
a tou pouze času беру
a tou pouze urvu slávě
povinnost i právo, zde nás
každodenně poučovat.
Neboť v značkách záznamů svých
proměny vše budoucnosti
před sebou když táhnout vidím,
oloupím čas o výhodu,
vyprávět, co vám jsem řekl.
Ony sněhu kruhy valné,
skleněné ty baldachýny
ozářené slunce září,
oddělené drahou luny,
ony koule démantové,
křišťálové oné nivy
hvězdami kol ozdobené
kde dlí zjevy zvířetníku,
bádání jsou mého cílem

život celý, to jsou knihy kam na listy démantové,

kam na archy ze safíru

určitými znaky píše

zlatem nebe losy naše

ať již příkré ať již vlídné.

Tyto já čtu rychle tak,

za nimi že letím duchem,

víry jejich závratnými

po všech drahách, cestách jejich.

Že se nebi nezlíbilo,

důmysl můj písmu jeho

než moh býti vykládačem

a rejstříkem jeho listů,

první ranou svého hněvu

ohroziti žití moje,

že již nestála tam psána

smutná jeho tragedie!

Nebo věřte nešťastníku,

jeho zásluhy jsou nožem

a svým často vrahem bývá,

věděním svým kdo si škodí.

Mohu říci to a líp ještě

řekne to mé utrpení,

které s žasem vyslyšeti
znova o mlčení prosím:
Manželka má Clorilena
když mne obdařila synem,
mohlo nebe při porodu
zázraky se vyčerpati.
Ještě dříve nežli živý
těla hrob jej vydal světlu,
(podobníť jsou smrt a porod)
zřela matka bezpočtukrát
v příšerných snů hrozných zjevech,
V postavě jak lidské netvor
divě trhá její lůno,
aby skropen krví její
zhubil ji, svým narozením
stal se lidskou zmijí věku.
A v den narození jeho
znamení se vyplnila
(nebo předtuchy zlé nelhou
nikdy, nebo lhou jen zřídka)
A to horoskop byl jeho:
krví svou zbrocené slunce
souboj začlo nenadále

s lunou v největším to hněvu.

Odděleny zeměkoulí

bojovaly hvězdy obě,

chytit sebe nemohouce

plnou silou svého světla.

Zatmění tu hroznějšího

nevidělo posud slunce,

většího ne od té doby,

co svou krví oplakalo

bolestnou smrt Spasitele.

Živý oheň stékal k zemi

v proudech, ta se pod ním chvěla

v myšlence, že již se třese

ve poslední svojí křeči.

Nebesa se zatemnila,

zachvěly se všechny domy,

kamením kol dštila mračna,

krví přetékalý zdroje.

V také děsné křeči slunce

v takém jeho deliriu

Segismund můj uzřel den.

Smyšlení hned svého známku

podal zhubiv matku vlastní

řka tím činem svého vzteku:

„Člověk jsem a proto dobro
zlem začínám odpláceti.“

Vědy své se vyptáváje

jasně ze všeho jsem viděl,

že se zrodil v Segismundu

zbujník největší všech lidí,

nejkrutější z panovníků,

despotů největší rouhač,

jím že říše v nesvornosti

ve boji stran rozervána

zločinnou všech bude školou,

učelištěm zla a zrady,

že on sám hnán zběsilostí

mezi zločinů všech hrůzou

na mne položí svou nohu,

ano, že já uzřím sebe

(běda, s jakou díím to hanbou!)

před ním v kleče zdeptaného,

tak že moje šedé vlasy

kobercem noh jeho budou.

Kdo rád neuvěří v spády,

zvláště když je vyšší věda

objeví mu, samoláska
když se ještě k tuše míchá?
Nad to věře krutým věštbám
osudu, jež v budoucnosti
takou hlásaly mi zkázu,
uzavřel jsem uzavřítí
šelmu tu, již dal jsem život,
abych zvěděl, zdali mudrc
může hvězdám poroučeti.
Rozhlásiti dal jsem, dítě
že se mrtvé narodilo.
Opatrně věž jsem vztýčil
v horstva skaliskách a stržích,
vniknout sotva můž tam světlo,
nebo zamezují cestu
mu ty drsné obelisky.
Neúprosné dal jsem řády
vyhláškami rozhlásiti,
nejstrašnějším které trestem
zakázaly vstup v ten údol
uzavřený odvážlivcům
z důvodů, jež pověděny.
Segismund v té žije poušti

v bídě sám a ve žaláři
mimo Clotalda, kde nikdo
neviděl jej, nemluvil s ním.
Jeho běd on pouze svědek,
učitelem byl mu vědy,
svatého též náboženství.
Trojí služ zde na úvahu:
první, Polsko je mi drahé
tak, že chtěl jsem osvobodit,
od útlaku, od poroby
zlého krále, násilníka;
nebo ten by nebyl dobrým
vládcem, kdo by vlast a říši
v také vydal nebezpečí.
Za druhé buď uváženo,
smím-li urvat vlastní krvi
právo, které zákon božský
s lidským jemu přisoudili,
křesťanskou to láskou není,
ježto nechce žádný zákon,
k vůli jiných záchránění
před zuřivcem, sám se vzdáti
a to by se jistě stalo

kdyby tyranem byl syn můj,
zločinů jej chránit chtěje,
že bych v zločiny hnal sebe.
A to poslední a třetí
v úvahu buď, jak jsem bloudil
lehkověrně důvěřuje
předpovídaným všem věcem;
neboť, ač jej vnitřní pud
předurčil jen k samé zkáze,
můž přec nad ním z vítězi ti,
nebo osud nejdrsnější
a též pud nejvášnivější,
planety nejbezbožnější
mohou pouze řídit vůli,
nikdy však ji přinutiti.
A tak v boji těchto záhad
zmítaje se, nerozhodnut
vymyslíl jsem prostředek,
který naplní vás žasem.
Zítra ráno Segismundu,
(takové jsem dal mu jméno)
prestol svůj i baldachýn
aniž zví, že mým jest synem,

postoupím s svým celým místem,
aby řídil vás, tu vládnul,
byste všichni ve hluboké
pokoře mu holdovali.
Nebo prostředkem tím doufám
trojí ono dosáhnouti,
o čemž trojím jsem se zmínil:
Za prvé, když moudrý bude,
mírný, chytrý, spravedlivý,
věštbu ze lži potrestá-li,
příčinou jež toho všeho,
přirozeného vy pána
najdete v něm, který dříve
chovancem byl skalných pustin,
sousedem též zvěře lité.
Za druhé pak, kdyby přece
hrdý, prudký byl a krutý,
kdyby s uvolněnou uzdou
projížděl svých hříchů dráhu,
pak já splním svědomitě,
co mi povinnost má velí,
pak jej zbavím opět trůnu
jako vladař nezmožený,

nebo návrat do žaláře
nebude trest ani krutost.
Za třetí pak, jestli kníže
bude taký, jak teď pravím,
manové, pak chci vám z lásky
jiné vládce dáti, hodné
mojí koruny a žezla,
totiž svoje příbuzenstvo.
Toto, když své dvojí právo
svatým poutem sňatku spojí
v jediné, svým bude zváti,
co si takto zasloužilo.
Tak jak vladař váš já velím,
tak si jako otec přeji,
tak vám jako mudrc radím,
tak určuji jako stařec.
Seneca když z Hispanie
dí, že král jest republiky
otrok nejnižší, chci sobě
vyprositi to jak otrok.

ASTOLFO: Mám-li právo k odpovědi
jako ten, jenž na těch věcech

největší má ze všech účast,
jménem všech zde o to žádám,
by zde Segismund se zjevil,
že tvůj syn je, to nám stačí.

VŠICHNI: Našeho nám vydej vládce,
králem svým jej míti chceme!

BASILIO: Manové, tu přízeň vaši
uznávám a vděčně cením.

Podpory mé říše obě
do jich odved'te teď komnat,
zítra prince uvidíte.

VŠICHNI: Zdráv král velký Basilio!

(Odejdu všichni provázejíce Astolfa a Estrellu, Basilio pouze zůstane.)

Scena 7.

Vstoupí Clotaldo, Rosaura, Clarin. – Basilio.

CLOTALDO (ke králi): Zda smím mluvit?

BASILIO: Ó Clotaldo,
tuze rád jak vždy jsi viděn.

CLOTALDO: Rád bych, k tvým se blíže nohám,
abych jak vždy rád byl viděn,
ale tenkrát, pane, drtí
smutný nepřátelský osud
řádu jeho dobré právo,
zvyku jeho užívání.

BASILIO: Co se stalo?

CLOTALDO: Nezdar, pane,
zasáhnul mne nenadále,
kéž bych moh v něm zároveň
největší svou radost vidět.

BASILIO: Dále!

CLOTALDO: Tento krásný jun,
smělý buď, buď nepoučen
do té věže vstoupil, pane,

a tam, běda! prince spatřil.

A teď –

BASILIO: Clotalde se nermuť,

ovšem mrzet mne to mohlo

v jiném čase, nyní může

tajemství to také zvědět,

obecným je dnes mou vůlí!

Přijďte ke mně, neb o mnohém

chci vás zpravit a též mnohé

máte za mne vykonati,

nebo vězte, největšího

z činů všech, jež svět kdy viděl,

nástrojem vy máte býti.

Zajatce zde, byste věděl

a se nebál, že bych soudil

ostře vaše provinění,

propouštím hned na svobodu.

(Odejde.)

CLOTALDO: Velký kníže, žij nám věky!

Scena 8.

CLOTALDO (k sobě): (Vlídnejší jest ke mně osud,
přiznat, že on mým jest synem –
vyhnuli se tomu – smlčím.)

(na hlas): Vy dva cizí poutníci
teď jste volni.

ROSAURA: Tvoje nohy
stokrát líbám.

CLARIN: Šlapu na ně,
o pojem víc nebo méně,
dobré druhy nerozloučí.

ROSAURA: Pane, vrátil jste mi žití,
tož chci, pokud živ jen budu,
věčně otrokem tvým býti,
zúčtuji to.

CLOTALDO: Nemá ceny
život, který dal jsem tobě
nebo člověk ušlechtilý

nežije víc po urážce.

Jestli přišels, abys pomstil

urážku zde vytrpěnou,

o čem sám's mi vypravoval,

pak jsem nedal tobě život

právě, že jsi žádný neměl,

bez cti život není život.

(Stranou): Tímto přec jej musím vzrušit.

ROSAURA: Necht' jej béřu z tvojí ruky

vím, že majetkem mým není,

však tak zářící mou pomstou

lesk mé cti má zaplanouti,

že můj život bude brzy

v boji se vším nebezpečím

zdáti se přec darem tvojším.

CLOTALDO: Vezmi lesklý meč svůj zpátky,

ježž jsi nosil, ovšem, vím to,

stačí, zbrocen tvého krví

nepřítele, tebe mstíti.

Nebo meč, ježž zval jsem svým,

(dím to za tu krátkou dobu,

pokud jsem jej v ruce držel,
mstít se umí).

ROSAURA: Na tvé slovo
beru meč zas tento zpátky,
přísahám naň znova pomstu
byť i ten, kdo pohanil mne,
mocnější byl...

CLOTALDO: Jest on mocný?

ROSAURA: Velice; že zamlčeno
zůstane to, moudrosti tvé
svěřil bych věc větší váhy.
Nechci však o přízeň tvoji,
již ctím tvoji ve vlídnosti,
připravit se.

CLOTALDO: Říci mi to,
lehčí cesta, získati ji.
Nebo tím bys překazil,
na pomoc jít soku tvému!
(K sobě): Jenom zvědět, kdo on jest!

ROSAURA: Nuže abys nemyslil si,

že tak málo cenit umím

důvěru tvou, věz a poslyš.

Nikdo menší sok můj není

nežli Astolfo, pán Moskvy.

CLOTALDO (stranou): Tato bolest, jak mne drtí,

větší jest, co nyní znám ji,

nežli pokud jsem ji tušil.

Nyní hlouběj na kloub věci!

(Na hlas): Jestli rozencem jsi z Moskvy,

sotva moh tvůj vladař vlastní

tak tě trpce pohaniti.

Vrať se do otčiny svojí,

ohnivou svou ukrot' vůli,

jež tě zničí...

ROSAURA: Dobře, vím to,

třeba vladařem byl mojím,

pohanil mne!

CLOTALDO: Nemoh, pravím,

přece nemohl svou rukou

drze udeřit v tvář tvoji!

ROSAURA: Těžší mé jest pohanění!

CLOTALDO: Řekni mi to, sotva horší

neřekneš, než co mne děsí.

ROSAURA: Řekl bych to, ale musím

úcty pln tak hledět k tobě,

vroucnosti pln se ti kořit,

sloužit s vážností tak tobě,

že se chvěji, ti to říci.

Tento oděv, který vidíš,

hádankou buď, nepřisluší

tomu jistě, kdo jej nosí.

Sud' teď, nejsem-li, čím zdám se

Astolf chce-li zasnoubit se

s Estrellou, zda sám rci, mohl

pohanit mne? Dost jsem řekl.

(Odejde s Clarinem.)

CLOTALDO: Poslyš, počkej, poshov chvíli!

Jaké hrozné bludiště,

jehož nitku ani rozum

nenajde v tom zmatku kolem.

Těžce čest má pohaněna,

mocný jest, kdo je mým sokem,

já jsem vasal, ona žena.

Nebe, ty nám ukaž cestu!

Nevím sám však zda to zmůže,

když v té strži plné zmatku

hádankou mi celé nebe

a svět celý strašným divem!

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Scena 1.

(Síň v královském paláci.) Basilio, Clotaldo.

CLOTALDO: Všecko, jak jste rozkázal mi,
vykonáno.

BASILIO: Nyní pověz
Clotalde, jak stalo se to.

CLOTALDO: Takto se to stalo, pane:

lahodným tím nápojem,
jejž jste kázal upravit!
ze vzácného koření
smíšeného s bylinami,
tyranská jichž mohutnost
a jichž síly utajené
lidský rozum ochromují,
loupí a jej vězní tak,
člověk mrtvola že živá
jimi jest a schvácenému

spánkem cit i smysly mizí.
Důkaz byl by zbytečný zde,
ježto možno je to v skutku,
jelikož nás zkušenost
často o tom poučila,
umění že lékařské
plno přirozených tajů,
kamene že není v světě
ani rostliny ni zvěře
bez vlastnosti sobě zvláštní.
Zdaří-li se lidské zlobě,
vyslíditi tisíc jedů
smrtonosných, stává rovněž
při zmírnění jejich síly,
jsou li jedy, které vraždí,
jedů, které uspávají?
Nechme pochybnosti stranou,
zda jest možné, co se stane,
ježto rozum s přezvědem
podaly již důkaz o tom;
s nápojem tím uspávavým,
z mandragory zhotoveným,
z opia a bolehlavu

sestoupil jsem v úzký žalář
Segismundův, s ním jsem mluvil
drahný čas o vážných vědách,
jejichž známost hor i nebes
příroda mu propůjčila,
již na divuplných cestách
poznal z ptáků, též i z šelem
jednoduché rethoriky.
Abych povznes ducha jeho
k velikému podniknutí,
jež si přeješ, vyvolil jsem
za předmět své rozpravy
rychlost orla královského,
drahou větrů který zhrdá
tepem mohutných svých křídel
ku nejvyšším sférám ohně
kometou vzlet rozpoutanou
jako by byl bleskem z peří.
Velebě vzlet jeho pyšný
děl jsem: Vskutku ty jsi vládcem
ptáků všech a tož je slušno,
povzlétnouti nade všecky.
Nebylo zde více třeba,

neb on sotva v rozhovoru
jen se dotkneš velebností,
jat jest ctižádostí, pýchou,
nebo ku všem velkým věcem
rozohní jej, vzruší, žene
vlastní krev, on takto pravil:
Jsou v neklidné republice
také ptáci, kteří volně
v cizí jho se podávají?
Jsou-li, toto pozoruje,
útěchu mám v bídě svojí,
nebo nejhůř, jestli sloužím,
sluhou dělá mne jen nutnost,
jinému bych dobrovolně
nikdy s vůlí svou se nevzdal.
Sotva jsem jej takto viděl
zničeného starou látkou
bídy jeho, uspávavý
nabíd jsem mu onen nápoj
a jak šťáva tekla z číše
v ňadra mu, již duše jeho
jako spánek unikala,
nebo žíly a nervy

mráz mu projel, tak že kdybych
nevěděl ze zkušenosti,
že to zdánlivá smrt pouze,
zda jest živ, bych zoufat musil.
Ihned přišli oni muži,
od tebe již rozkaz měli
k díla toho vykonání,
tito rychle v krytém voze
v zámecké jej vedli síně,
majestát kde s vznešeností
rodu jeho přiměřené
čekaly již jeho příchod.
Spočívaje na tvém loži
bude, spánku omámení
jak jen pozbude své síly,
jako ty – jak poručil jsi,
vzácný pane, – obsluhován.
Poslušné když dílo moje
pohnout můž tě ku odměně,
– smělosti mé odpusť! – prosím
o to jen, abys' mi zjevil,
co tě hnalo, touto cestou
Segismunda přivést v palác?

BASILIO: Pochyba tvá, kterou chováš

Clotalde, jest spravedlivá,

vyvrátit ji chci jen tobě.

Segismundu mému synu

jeho hvězdy vliv tak hrozí

(jak jest známo) tisícerym

zločinem a sterou bídou.

Zkouším nyní, zdali nebe,

které nemůže přec lháti,

důkazů jež dostatečných

svojí přísnosti nám dalo

prince divou myslí zlobnou,

ukrotit se aspoň nedá

aneb zmírnit, přemoženo

rozumem a srdnatostí

neodvolá sama sebe,

vždyť i hvězdy zmůže člověk.

Vyzkusiti toto chtěje

nechal jsem jej k dvoru přivést,

ať zví, že jest synem mým,

náklonnosti smyslů svojich

přísné ať podrobí zkoušce.

Jestli přemůže je, vítěz,
ať si vládne, jestli krutým
zjeví se a despotickým,
do žaláře zpět jej pošlu.
Ale ptát se budeš nyní,
potřeba-li této zkoušky,
abych takto sem jej dostal
opilého bludným spánkem?
Odpověď i na to chystám,
jež tě zcela upokojí.
Pozná-li dnes, že mým synem
a když zítra do žaláře,
do bídy a do zajetí
opět bude uvržen,
musí – podle vlohy svojí –
oddati se zoufalosti
nebo, dobře věda, kdo jest,
z čeho moh by čerpat těchy?
Nejhorším přec ve případě
otevřená máme dvířka,
řekneme-li, že co uzřel
snem jen bylo. Přitom dvojí
k úvaze nám naskýtá se:

Nejdřív způsob, kterak smýšlí,
nebo jak on sní a myslí,
když se zbudí, jednat bude;
dále to, čím zkonejší se;
neb když teď se uzří vládcem
a pak v svůj se žalář vrátí,
bude myslit, že snil pouze.
A má právo takto smýšlet,
Clotalde, neb i v tomto světě
všichni sní, kdo tady žijí.

CLOTALDO: Důkazů bych neměl nouzi
dovoditi, v čem's tu v bludu;
vyhnutí však nezřím nikde
a jak všechno ukazuje,
zdá se, že se princ již vzbudil
a že vskutku k nám se blíží.

BASILIO: Vzdálím se, jak jeho mistr
ty hled' k němu přistoupiti,
z každého pak poblouzení,
jež mňž zachvátit mu smysly,
pravdou jen jej osvobodit.

CLOTALDO: Pak mi musíš dovoliti,

abych vše mu řekl –

BASILIO: Ano,

nebo pozná-li on pravdu

a vše uzří nebezpečí,

dovede spíš krotit sebe.

(Odejde.)

Scena 2.

Vstoupí Clarin a Clotaldo.

CLARIN (pro sebe): Za cenu čtyř notných ran,

jež mi vstup sem umožnily

od halapartníka v nachu,

livřejí jenž k vousu přišel,

jsem tu, zřítí co se děje.

Neníť okna jistějšího,

nad to, jež nosíme s sebou,

bez prošení pokladníka

můžem tak všech při slavnostech

beze trudu, beze studu

ukázat se, jak nám libo.

CLOTALDO (pro sebe): Nebesa! toť Clarin, sluha

nešťastnice oné, která

nešťestí jak překupnice

hanbu mou sem dopravila.

(hlasitě): Nového, co neseš, brachu?

CLARIN: To jen, pane, že tvá milost

odhodlána pohanění

Rosaury mstít, namlouvá jí,

ženské by si vzala šaty.

CLOTALDO: Právem, aby nezdála se

lehké mysle.

CLARIN: Z toho plyne,

by své jméno zaměnila

za tvou neť se vydávajíc,

dostala se ku hodnosti,

žít jak dáma palácová

v Estrellině vzácné blíži.

CLOTALDO: Právem, neb cti její účet
na svůj řád chci připsat nyní.

CLARIN: Vyčkat že má doufající
na čas i na příležitost,
vhodné k záchraně cti její.

CLotaldo: Bezpečné to opatření,
nebo pouze čas jen může
dobře rozluštit věc tuto.

CLARIN: To jest, že zde ctěna bude
jako kněžna obsloužena,
za neť tvoji u všech platíc,
já však, s ní sem který přišel,
že tu zemřít mohu hlady,
nikdo na mne nevzpomene,
neuváží, že jsem Clarin,
jenž když dá se do troubení,
všecko může vytroubiti,
Astolfu, Estrelle, králi

nebo, věru, Clarin, sluha
jsou dvě věci, které špatně
snášejí se s tajemstvím.
Můž se státi, jestli z ruky
vypustí mne mlčenlivost,
bude o mně platit rčení:
Hlasněji v svit jitra ladný,
nezatroubí Clarin žádný.

CLOTALDO: Stesk tvůj zdůvodněn jest věru:

zadost chci ti učiniti,
zatím sluhou mojím budiž.

CLARIN: Ha, již Segismund se blíží.

Scena 3.

Hudba. Zpěv. Sluhové nesoucí šatstvo pro Segismunda. Tento vstoupí v plachém údivu.

Clotaldo. Clarin, Segismundo.

SEGISMUNDO: Nebe! Co tu musím zřítí!

Nebe! Co kol pozoruji!

Bez bázně se obdivuji,
pochyb pln jak důvěřiti?
Já v nádherných komnatách?
s brokátem kde hedváb v sporu
já v ochotných sluhů sboru
třpytných, vtipných, zlato, nach?
Já na lůžku nádherném
k spánku složití směl hlavu?
Já teď v celém sluhů davu
jdoucích oblékat mne sem?
Zvátí sen to – poblouzení!
dobře cítím, já že bdím.
Nejsem Segismund? Jsem, vím.
Nebe, dej mi vysvětlení!
Rci mi, co se mohlo státi,
jaký zázrak asi jal
obraznost mou, co jsem spal,
že smím nyní tady státi?
O tom co je vykonané
k čemu plátno rozumovat,
dám se zatím obsluhovat,
co se stát má, ať se stane!

1. SLUHA (stranou k 2. sluhovi a Clarinovi):

Jak se trudí, jak to cítí!

2. SLUHA: Jistě každý, to kdo zkusil,
stejně chovat by se musil.

CLARIN: Já ne.

2. SLUHA: Jdi jej osloviti!

1. SLUHA (k Segismundovi): Má se zpívat dále?

SEGISMUNDO: Ne, nechci, aby dále pěli.

2. SLUHA: Rozptýlit jen tvoje žely
chtěl jsem, vzácný pane.

SEGISMUNDO: Zde nechci dále snášeti

ženskou píseň zbytečnou,

břesknu hudbu válečnou

touhu mám teď slyšeti.

CLOTALDO: Račiz vaše vznešenosti

dát mi ruku k políbení,
první jsem v tom okamžení
vzdáti hold vám poslušnosti.

SEGISMUNDO: Clotald? Aj! Jenž ve věž temnou
vrh mne a tam týral v muce,
s úctou jde mi líbat ruce?
Co se to jen děje se mnou?

CLOTALDO: Chápu, velkým zmatkem tím
ježž ti nový stav tvůj skytá,
tisíc pochyb že tě vítá
rozumem i soudem tvým.
Osvobodit tebe z nich
toužím (možno li to) rád,
věz, žes pánem širých lad,
Polsky končin veškerých.
Jestli že až v tuto chvíli
skryto v taji tvoje žití,
stalo se to, povoliti
losu snad, který se mýlí,
a jenž tisíc tragedií
věstil říši tvojí celé,

sotva že se na tvém čele
snítky lauru v vínek svijí.
V naději té, že tvé moci
zdaří se, hněv zkrátit hvězd,
silnému což možno jest,
jejich tajné kouzlo zmoci,
do paláce přenesli tě
z věže stínu, jenž tě jímá,
pokud v sladkém snu jsi dřímá
v hávu tiché noci hbitě.
Brzy otec, král, můj vládce
přijde tebe pozdravit,
další vše ti oznámit...

SEGISMUNDO: Stůj, zuřivče ty a zrádce!

Čeho vědět třeba dál,
ježto slyším, vím, kdo jsem?
Smýšlení své navzájem
moc svou ukáži ti, král!
Proti blahu vlasti svojí
jaks moh takou zradu tkát,
kdo že jsem, mně zapírat,
hodnosti mě zbavit mojí

proti právu?

CLOTALDO: Běda mi!

SEGISMUNDO: Zákon ty jsi oklamával,
svého krále obelhával,
mne jsi týral mukami,
proto zákon, král, já též
za takovou zradu zlou
určily, že rukou mou
umřít musíš!

2. SLUHA: Pane!

SEGISMUNDO: Spěš
couvnout, neb mne zdržeti
nikomu se nepodaří,
každý, kdo mou vůli maří,
ví Bůh, oknem poletí.

2. SLUHA: Pryč, Clotalde!

CLOTALDO: Běda tobě!

pychem že tak překypíš

nevěda o tom, že sníš!

(Odejde.)

2. SLUHA: Rozvaž...

SEGISMUNDO: Odsud, hned v té době!

2. SLUHA: Jednal krále rozkazem...

SEGISMUNDO: V tom, co spravedlivé není

k čemu králi vyhovení?

a zde jeho král já jsem.

2. SLUHA: Je tu, věru, těžko zvidat,

zda jest v křivdě, či jest práv?

SEGISMUNDO: Špatný váš to jeví mrav,

lze-li mně tak odpovídat!

CLARIN: Výborně náš soudí pán,

špatně jednal každý z vás.

2. SLUHA: Kdo zde propůjčil ti hlas?

CLARIN: Vzal jsem si jej.

SEGISMUNDO: Odhodlán kdo jsi, pověz...

CLARIN: Díím to hned.

Všetečka, chef této chasy,

světu vydán na pospasy,

nepoznal většího svět.

SEGISMUNDO: Líbíš se mi nejvíc z všech,

s nimiž jsem se setkal tady.

CLARIN: Zálíbu mám bez výhrady

na všech, pane, Sigmundech.

Scena 4.

Vystoupí Astolfo. – Segismundo, Clarin, sluhové a hudebníci.

ASTOLFO: Den buď zdraven tisíckráté,

v němž jste, princi, přišel k nám,
jako slunce Polsky tmám
vzplál jste jako jitro zlaté
sirých lad těch nad obzor
plně leskem vzduch a vláhou,
jako slunce svojí dráhou
tak jste vystoup z klínu hor.
Nuž jen výše! Vítku kruh
že tak pozdě skrání vám zdobí,
v pozdější jej nostež doby
v plném štěstí!

SEGISMUNDO: S námi bůh!

ASTOLFO: Jen že vámi nejsem znám,
muž vás, pane, omluviti,
že vám lze, mne málo ctíti,
vězte, já jsem Astolf zván,
Moskvy vladař, spřízněn s vámi,
stejně právo za úděl mám zde...

SEGISMUNDO: S námi Bůh já děl,
urážkou to mezi námi?

Dobrá, když váš hrdý duch
zhrdá pozdravením tím
řeknu, až vás uvidím příště:
Nebud' s námi Bůh!

2. SLUHA (k Astolfovi): Račiž, pane, uvážit,
zrozen mezi horstva srázy
s nikým líp on nezachází.

(k Segismundovi): Astolfa víc dlužno ctít.

SEGISMUNDO: Mrzelo mne v hrdé řeči,
sotva že mne oslovil,
kloboukem hned hlavu kryl.

2. SLUHA: On je grandem.

SEGISMUNDO: Já jsem větší.

2. SLUHA: Buďsi, při něm dím vám, pane,
nad ostatní měl být ctěn.

SEGISMUNDO: Kdo dal tobě právo jen
k drzosti tak neslýchané?

Scena 5.

Vystoupí Estrella, předešlí.

ESTRELLA: Tisíckráté uvítána

budiž vaše milost, pane,

na křesle, jež po vás plane,

po vás touží; rozpoutána

ať zášť zuří ve útoku,

vznesen v slávě račte žítí,

ať se čítá vaše žití

podle věků ne dle roků.

SEGISMUNDO (ke Clarinovi):

Rci mi, kdo ta kráska jest?

Člověk lidské ve podobě,

k jejímž nožkám v luzné zdobě

skládá nebe zář svých hvězd?

Pověz, kdo ta žena krásná,

která takou vnadou zkvétá?

CLARIN: Estrella, tvá, pane, teta.

SEGISMUNDO: Rci spíš nad slunce že jasná.

(K Estrelle): Štěstím jest mi vaše přání

v štěstí které získal jsem,

to však, že jste přišla sem,

šťěstím v štěstí mé se sklání.

Za to štěstí vznešené,

bez zásluhy které mám,

přání vaše přijímám,

hvězdo, která plamenné

sestry nebe zatemniti

může směle září žhoucí,

co tu zmůže slunce stkvoucí

z rána, když váš lesk se vznítí?

Přejte zlíbat ruku svou,

odkud pije z číše sněhu,

zora třpyt svůj a svou něhu.

ESTRELLA: Jak jste dvorný řečí tou!

ASTOLFO (stranou): Ruku svou jí nabídne-li

pak jsem ztracen...

2. SLUHA (stranou): Astolfovi urážka to těmi slovy.

(K Segismundovi): Odpusť, pane, jsem-li smělý,

nesluší se hovor ten

před Astolfem...

SEGISMUNDO: Já děl tobě,

se mnou nepohrávat v zlobě!

2. SLUHA: Pravím jen, co slušno jen!

SEGISMUNDO: Mně to všecko za obtíž,

co se mojí vůli přičí,

nesprávností před mnou klíčí.

2. SLUHA: Sám jsi, pane, pravil již:

Pouze v tom, co správné jest,

poslušnost jest cílem pravým.

SEGISMUNDO: Avšak drzou nu já pravím,

poslouchat má a vše snést,

jinak letí oknem ven.

2. SLUHA: Ale k lidem mého druhu

dělat nelze tak...

SEGISMUNDO: Ó k duhu

Bůh ví, půjde ti skok ten!

(Chytně jej do náruče a vynese jej ven, všichni běží za ním a hned se s ním vrátí.)

ASTOLFO: Co to musím tady zřítí?

ESTRELLA: Spějte, zachránit jej v chvat!

(Odejde).

SEGISMUNDO (vrátí se): S balkonu do moře spad –

Bože, jak to mohlo býti!

ASTOLFO: Jindy přejte k provedení

zlobných skutků delší čas,

palác – poušť – zvěř – člověk, as

věru větší rozdíl není.

SEGISMUNDO: Jindy, o to bych vás prosil,

držte jazyk v pravém stavu,

mohl byste ztratit hlavu,
kde pak klobouk byste nosil?

(Astolfo odejde.)

Scena 6.

Vstoupí Basilio.

Basilio, Segismundo, Clarin, sluhové.

BASILIO: Co se stalo?

SEGISMUNDO: Nic. Co dál?

Jednoho, jenž k úkoře
byl mi, vrh jsem do moře.

CLARIN (stranou):– Poučen buď, to jest král!

BASILIO: Po svém příchodu sem krátce
první den to musím zříti?

SEGISMUNDO: Dě! s ním nelze hotov býti

a já vyhrál v této hádce.

BASILIO: Princi, žel mám v srdce hloubi,

nadějí jsem přišel hnán,

přemůžeš snad varován

los i hvězdy plné zhouby.

A teď vidím s hrůzou, běda!

co tvůj první tady skutek!

V nový pro mne děs a smutek

vražda se z tvé ruky zvedá.

Kterak s touhou otce mohu

obejmout tě, jak cit káže,

když tu vidím, že tvé páže

tebou cvičila svou vlohu,

jak se vraždí? Jak mi zřít

i nahou dýku beze bázně

z krvavé jak vyšla lázně,

vstoupit sem, se nezachvíti

na místě tom, na němž jsou

rudé stopy čerstvé vraždy,

nejsilnější odkud každý

prchá puzen přírodou?

Vida nyní v pažích tvých

nástroj vraždy zatracené
i to místo zkrvácené
obejmout tě – děs mne stih.
A to přání lásky sítí
obejmout tě v touze vřelé
nesplním je umrtvělé,
objetí tvé – děs mi nítí.

SEGISMUNDO: Bez toho být mohu dál,
jak jsem bez něho byl dosud,
otec, jenž mi taký osud
s myslí chladnou uchystal,
který v kruté bezcitnosti
vyhnal mne a v skalní díře
vychoval mne jako zvíře,
jako šelmu v svojí zlosti,
smrti jenž mne určil steré,
ten mi bolest nevymítí,
když mi upře obejmutí
člověkem když být, mi bere.

BASILIO: Že jen Bůh to dopustil!
Obejmout tě že jsem přišel,

co jsem viděl, co jsem slyšel,
byl bych sobě ušetřil.

SEGISMUNDO: Já bych nebyl nárek zved,
kdybys příčiny mi nedal,
žes ji dal, já nárek zvedal,
a co dal jsi, vzal jsi hned.

Třeba něco darovati
za nejkrasší platí skutek,
mrzčejší jest čin i smutek,
nejdřív dát a potom bráti.

BASILIO: Tak mi za to vděčen jseš?
že ty, jenž byls zajatec
teď jsi kníže?

SEGISMUNDO: Za to přec
žádat vděčnost nemůžeš.
Jenž mne stíháš tajemstvím,
starý jak jsi, bez všech sil,
smrtí tvou, ký jest můj díl?
více ne, než co jest mým!
Otec můj jsi a můj král,

proto celá velkost tvoje
přírody dar, je též moje,
ne ty, zákon mi ji dal.
Uznán tebou v této době
nevím, zač ti děkovali,
ba, spíš účet moh bych ždátí
za vše, cos mi vzal v své zlobě;
za svobodu, život v slávě.
Ty mně děkovat máš víc
já od tebe nechci nic,
nebo ty's můj dlužník právě.

BASILIO: Jakou zpít jsi vzteklostí!

Nebi za pravdu již dávám
a se jeho dovolávám,
blázne jatý zpupností!
Třeba dnes, kdo ty jsi, víš,
třeba klamu prost, jenž mýlí
za prvního krátkou chvíli
tady nad všemi se mníš.
Bud' mé radě přístupen,
šij svou nachyl ve pokoře,
přes vše, co víš, v svoje hoře

zkusíš, že tvé bdění sen!

(Odejde.)

SEGISMUNDO: Jak, to že by bylo snem,

co tu vidím v stavu bdění?

Ne, to není žádné snění,

vím a cítím přec, co jsem.

Jestli mrzí tě to nyní,

malý tomu najdeš lík,

znám se nyní, nebi dík,

rozum tvůj ať co chce činí.

Nevezmež mi, dobře vím,

dědic že jsem této vlasti:

a když vidět's mne se třásti

v žaláři tom podzemním,

bylo tím, že v nedůvěře

neznaje se, nepoučen,

kdo jsem nevěděl jsem, mučen:

složka člověka a zvěře.

Scena 7.

Rosaura v ženském oděvu. – Segismundo, Clarin. Sluhové.

ROSAURA (stranou): V sled Estrelle jsouc všady

se bojím teď, Astolfa potkat tady,

neb nikdy nesmí zvědět,

kdo jsem, ba nesmí ani v tvář mi hledět,

jen tak prý čest má bez pohromy celá.

Chci jemu věřit, bdělá,

a ve všem, nebo děkuji jen jemu

za asyl cti své zde i žití svému.

CLARIN (k Segismundu): Rci ze všeho co tady

jsi viděl mělo nejvíc pro tě vnady?

SEGISMUNDO: Co mne by překvapilo?

Nic! Vše to jasné před mou duší bylo

však jeli cos, čím jása

má bytost, především, to žen je krása,

jich půvab, vzrůst a rysy.

Já čítal v knihách, které měl jsem kdysi,

v čem Boha moc plá nejvíc v světle stálém

je muž, v němž celý svět se jeví v malém,

však já bych řek, to žena

v níž v malém krása nebe obsažena;
svou vnaudou věčně svěží
nad mužem od země jak nebe leží,
zvlášť ta, již teď zde vidím.

ROSAURA (stranou): Aj, kníže zde, čas věru, ať se klidím!

SEGISMUNDO: Stůj krásko, co se bojíš?
Proč východ se západem v souzvuk pojíš?
Při kroku prvním západ
chtíc pojít s východem – ó jaký nápad! –
a světlo, sešerení;
jich spojem zmaříš zářivý jas denní.
Však co zřím, kam se snují?

ROSAURA: Já zřím též, věřím a též pochybuji.

SEGISMUNDO (stranou): Já zřel již krásku tuto
však jinde!

ROSAURA (stranou): Moje nitro bylo hnuto
tou mocí, velebou, jež zde mne nití,
v žaláři těsném.

SEGISMUNDO (stranou): Našel jsem své žití!

(Na hlas): Hold veškerý, o ženo!

muž jehož schopen, tají tvoje jméno.

Kdo jsi? Tě nezřít ani

a již se srdce láskou k tobě sklání.

Však teď jsi mou, ó dive,

neb jistě vím, já viděl tě již dříve.

Pod jiným jménem známa?

ROSAURA (stranou): Teď masky třeba,

(na hlas) Estrelly jsem dáma,

však nehodná a bědná.

SEGISMUNDO: Ne, slunce jsi, zkad ona hvězda zjedná

si pravé svoje žití,

neb ona pouze jménem tvójím svítí.

Já královnu zřel vůní,

jež na záhonech květů v slávě trůní,

jak císařovnu pláti

a v nadou nejvyšší se usmívati;

já kamení zřel v sboru

hluboké šachty v umném rozhovoru,

jak diamant v střed vzali,
jej pro lesk jeho králem jmenovali;
já viděl v hvězdném sadě
jak v nebes nepokojné obci pohromadě
se shodli na dennici
ji zvouce zhvězdění všech panovnicí;
ve vyšším regionu
já v dvoře planet zřel jsem na svém tronu
plát slunce nevadnoucí
dne věčného orakul věčně žhoucí.
Když u hvězd, planet, drahokamů, květů
vždy nejkrásnější ze všech vládnou světu,
jak můžeš menší kráse
chtít sloužiti, jež přes všecko a zase
jsi krásou největší, jež býti může,
i slunce, démant, dennice a růže?

Scena 8.

Clotaldo vstoupí a zůstane stranou. Segismundo, Rosaura, Clarin. Sluhové.

CLOTALDO (stranou): Již Segismunda troufám ukrotiti
vždyť jsem jej vychoval. Co musím zřítí?

ROSAURA (k Segismundovi): Mne jímá vlídnost tvoje,
buď odpovědí mlčení ti moje,
neb tam kde rozum náš se tupým stává,
ten mluví nejlépe, kdo umlkává.

SEGISMUNDO: Tak neodcházej, drahá!
Chceš uloupit mým smyslům tolik blaha
a v tmách mne zanechatí?

ROSAURA: Tu milost, prosím, račte již mi přáti.

SEGISMUNDO: Pryč s takým spěchem jíti,
věř, není přízeň zdát si, leč ji vzíti.

ROSAURA: Tož beru ji, když nechceš mi ji dáti.

SEGISMUNDO: V mé drsnosti ji budeš teprv znáti.
Kdo tak mi odpor strojí,
jen jedu kape v trpělivost moji.

ROSAURA: Necht' jedu toho mstivost
vztek zkrotí, hněv i tvoji trpělivost,

přec nemůž úctu schvátit,
již holdem, pane, vždy mi musíš platit.

SEGISMUNDO: I v ty se vžiju spády,
odloučím ostýchavost od tvé vnady,
neb nemožné vždy zmoci,
jest rozkoš má. S balkonu bez pomoci
dnes musil jeden skočit právě proto,
že tvrdil, nemožno to, a takž bych rád,
bych svoji moc tu zkusil,
i tvojí cti ten skok dopřáti musil.

CLOTALDO (stranou): On nepustí ji odsud.
On šílí! Nebe, ký mne stíhá, osud,
když zuřivý chtíč zase
mne podruhé znectíti namáhá se?

ROSAURA: Ba, netřásla se darmo,
ta bědná zem, nést tyranské tvé jarmo,
vždyť šílený jsi vraždy,
tvůj úděl zrada, vztek a zločin každý.
Lze horší míti věno,
když od člověka nemáš ani jméno?

Když zpupný ty a divý

a krutý, barbar, tyran krvechtivý

jsi vyrost v šelem sboru?

SEGISMUNDO: Já ukázal ti vlídnost beze vzdoru,

já chtěl tě poutat k sobě

a důkaz přízně svojí dáti tobě;

však jsem-li taký, jak mne řeč tvá líčí,

ví Bůh, máš zvědět, ký hněv ve mně klíčí!

Nás opusťte! A k této brány mříži

se nikdo nebliž!

ROSAURA: Běda, zmar mne tíží,

Ó poslyš!

SEGISMUNDO: Co lkáš, drahá?

Když tyran jsem, mne zkrotit, marná snaha!

CLOTALDO (stranou): Ký zmar se na mne řítí,

bud' zadržím jej, neb sám musím mřítí!

(předstoupí): Ó prosím, uvaž pane!

SEGISMUNDO: Již podruhé můj hněv pro tebe plane,

ó starče pobloudilý,

mne dráždit znova zběsilost tvá šílí?

Rci, kterak jsi sem přišel?

CLOTALDO: Jak hlasu toho sténání jsem slyšel,

já přišel říci tobě,

buď mírný princi, vínek chceš-li sobě

dál zachovat a hněvu udus plání,

žes pánem zde, je všecko sen a zdání.

SEGISMUNDO: Jen štví mne k zběsilosti

když světla pravdy dotýkáš se, v zlosti

tě zabiji, snad maně

co sen, co pravda poznám.

CLOTALDO: Smrtné ráně

jen takto ujdu směle.

SEGISMUNDO: Zpět drzou ruku vztáhni od ocele!

CLOTALDO: Ne, pokud nedovolám

se pomoci, již zuření tvé zdolám,

já nepustím.

ROSAURA: Ó nebe!

SEGISMUNDO: Zpátky, zrádce!

zlý kmete, šílenče, v té padneš hádce

bez smilování v boji

tě udávím již silnou pěstí svojí.

(Zápasí spolu.)

ROSAURA: Sem v pomoc spějte jíti,

zde vraždí Clotalda!

(Odejde.)

Scena 9.

Clotaldo klesne mu k nohám, v tom vystoupí Astolfo a postaví se mezi oba. – Segismundo, Clotaldo.

ASTOLFO: Co musím zřítí?

Ó princi ušlechtilý,

jak moh bys ctný svůj ocel v této chvíli

v krev takřka stuhlou vkláti?

rač zářící svůj meč zpět v pochvu hnáti!

SEGISMUNDO: Dřív musí zbrocen býti

zde krví zrádce bídnou!

ASTOLFO: Jeho žití

u nohou mých, kde leží, svaté jesti,

já přišel jemu k záchraně a štěstí.

SEGISMUNDO: To bude zhoubou tvojí, zanech všeho

tvou smrtí pomstím velký zločin jeho,

jejž na mne spáchal.

(Doráží naň, Astolfo tasí meč.)

ASTOLFO: Jestli život bráním,

tím krále majestát já neporaním.

CLOTALDO (k Astolfovi) (Šermují.):

Jen neubliž mu, pane!

Scena 10.

Vstoupí Basilio, Estrella s družinou. – Segismundo, Astolfo. Clotaldo.

BASILIO: Zde meče vidět musím?

ESTRELLA (stranou): Mně běda, Astolfe,
co pro tě zkusím!

BASILIO: Co stalo se, já mečů třesk jsem slyšel.

ASTOLFO: Nic pane můj, neb právě v čas jsi přišel.

(Zarazí meče.)

SEGISMUNDO: Ba dost se stalo, jaks k té přišel vřavě,
já starce toho zabiti chtěl právě.

BASILIO: Což úcty v duši svojí
k té šedé hlavě necítíš?

CLOTALDO: Je mojí
a na té nezáleží.

SEGISMUNDO: Blázni byli!

Já nevím, proč bych šetřit měl vlas bílý!

(Ke králi): Snad – všechno jesti možné pod oblohou –

jej budu ctít až bude u mých nohou,

však tebe trestat budu,

že za otroka vychovals mne v bludu.

(Odejde.)

BASILIO: Ten pohled vezmu tobě,

v sen vnořím tě zas, pak uvěříš v mdlobě,

že co se zde ti přihodilo,

ku blahu světa pouhým snem jen bylo.

(Odejde král, Clotaldo a družina.)

Scena 11.

Estrella a Astolfo.

ASTOLFO: Ó jak zřídka kdy lže osud,

když nám samý nezdár hlásá!

Nikdy v horším nesklamá se,

pochybný jest však vždy v lepším.

Jakby moudrý astrolog byl,
kdyby vždy jen zhoubu věstil,
nebylo by pochybnosti,
že se vždycky potká s pravdou.

Na mně teď, na Segismundu
zkušenost lze zřít, Estrello,
na obou z nás různým pádem.

O něm přec nám věstil osud,
zhoubu, vraždu, pýchu, tvrdost,
ve všem pravdu mluvil, v konec
všecko tak se vyjevilo.

Ale o mně při pohledu
tvého světla, ó má paní!
které slunce zastiňuje,
jehož nebe slabý obraz
věstil zdar jen s požehnáním,
rozkoš trofeje a potlesk;
dobře mluvil a přec špatně;
tenkrát jen svou zjeví bytost,
hrozí-li nám známkou přízně,
a ji odmítáním splní.

ESTRELLA: Jako pravdu uvažuji

lichotné ty řeči všecky,

platí ale oné dámě,

jejíž obraz s něžnou péčí

vy nosíte na svém hrdle,

co jsem poprv viděla vás.

To-li pravdou, zasluhuje

ona jen ty řeči lásky;

dobrá, ať vám je též splatí.

Neb před lásky tribunálem

neplatí jak dobré směnky

lichotky a sliby všecky,

které vydali jsme v službě

jiných dám a jiných pánů.

Scena 12.

Rosaura objeví se v pozadí, Estrella, Astolfo.

ROSAURA (stranou): Díky bohům, že ku cíli

osudy mé hořké vedly,

nebo ten, kdo toto vidí,

před ničím se nemůž zachvět.

ASTOLFO (k Estrelle): Vyrvati chci tento obraz

z nader svých, bych místo našel

pro obraz tvé vzácné krásy.

Tma přec ustupuje hvězdám,

hvězdy ustupují slunci,

přinéstí jej tobě chvátám.

(Stranou): Sličná Rosauro má, odpusť

urážku tu, odloučení

lépe věrnost nedodrží

ani ženy ani muži.

(Odejde.)

ROSAURA (předstoupíc, k sobě): Nemohla jsem poslouchati

strachem, aby nespátril mne.

ESTRELLA (uzříc Rosauru): Pojd' Astreo!

ROSAURA: Moje kněžno!

ESTRELLA: Velice jsem ráda tomu,

že tys právě ke mně přišla,

ráda chci ti objeviti

tajemství své.

ROSAURA: Toto slouží

ke cti jen tvé služebnici.

ESTRELLA: Astreo, ty získala jsi

v krátké době, co se známe,

plně srdce mého klíče.

Proto, a že znám tě dobře,

chci se pouze tobě svěřit

s tím, co často tajila jsem

sama sobě.

ROSAURA: Jsem ti k službám.

ESTRELLA: Abych ti to řekla krátce:

Astolfo můj ujec (dosti

na tom, že mu ujec říkám,

nelzeť vysloviti jisté

věci leda pomyšlením)

brzy vejde se mnou v sňatek,

osudu když uráčí se

tímto jedním štěstím aspoň

tolik bědy vyvážit.

Mrzelo mne, v den, kdy přišel,

na hrdle že nosil obraz

s podobiznou jedné dámy.

Když jsem o tom žertovala,

odešel hned, jak je dvorný,

pro ten obraz, nepokojem

což mne plní, ježto přijde

obraz ten mi odevzdati.

Zůstaň tady až on přijde,

řci, by doručil-jej tobě,

víc mi třeba není říci,

rozumná jsi ty a krásná

víš též dobře co jest láska!

(Odejde.)

Scena 13.

ROSAURA: Dej bůh, bych ji nepoznala!

Pomoz nebe! Která žena

bud' si moudrá, opatrná,

věděla by zde si rady
v strašlivé tak hrozné tísní?
Je-li někoho zde v světě,
kdožby cítil krutost nebe,
kdoby stížen utrpením
více válčil se zlým losem?
Co jen počít v tomto zmatku,
kde jest skoro nemožností
najít lék, jenž ulehčil by
úkoj, který pomohl by?
Jak tě stihne první nezdár,
co tě pozděj stihne za ním,
vždycky jest zas nezdár nový,
nebo po prvním jsa dědic
druhý za ním následuje.
Jak se o Fénixu bájí,
jeden v druhém svůj má původ
ssaje život z jeho smrti,
tak že vlastním popelem
zůstává hrob jejich zahřát.
Zbabělec jest každý nezdár,
mudrc pravil, nebo nikdy
nejde sám a bez průvodu.

Já však pravím, rek je nezdar
nebo kráčí vždycky v před
a se neobráťi nikdy.

Koho za průvodce zvolí,
podniknouti může všecko,
nebo nemusí se báti,
že by opustil jej nezdar.

To říci' mohu, nebo při všem
co kdy potkalo mne v žití,
vždycky nezdar se mnou kráčel,
neumdléval, až mne posléz
zachvácenou osudem
uzří ve objeti smrti.

Běda mi, co počít mám,
v této tísní, jež mne souží?

Řeknu-li, kdo jsem, tu snadno

Clotald, jemuž za své žití

čest i asyl děkovati

povinna jsem, uraženým

můž se cítit, neb mi řekl,

v mlčení že vyčkati mám

pomoc svou i cti své pomstu.

Neřeknu-li Astolfovi

kdo jsem a on uzří mne tu,
kterak jen se skryji před ním?
Nebo, ač by třeba chtěly
masku vzít hlas, oči, jazyk,
srdce usvědčí je lhářem.
Co mám dělat? – Leč proč dumám,
co mám dělat? Vždyť vím jistě,
ať se jak chci připravuji,
uvážím vše rozvažujíc,
že přec v pravém okamžiku
uposlechnu hlas jen hoře,
bolesti své. Nebo nikdo
není pánem svého bolu.
Ježto váhá moje duše,
určitě se rozhodnouti,
dobrá, přijdiž bolest dnes
k cíli svému, přijdiž k cíli
muka dnes, chci rázem strhat
všecky pochyby a dumy,
ale zatím stůjte při mně
nadzemské vy valné moci!

Scena 14.

Astolfo vchází s obrazem. – Rosaura

ASTOLFO: Tady seňoro, jest obraz!

Běda! Bože!

ROSAURA: Vaše výsost

k Čemu váhá, proč se diví?

ASTOLFO: Rosauero, zde zřítí tebe.

ROSAURA: Já Rosaura? Vaše výsost

klame se, za cizí dámu

držíc mne. Astrea pouze

já jsem, pokora má nemůž

získati si také štěstí,

s jinou do mýlky vás přivést.

ASTOLFO: Dosti, Rosauero, buď klamu,

duše přece nikdy nelže,

Rosauru jež milovala,

Astreu zříc třeba v tobě.

ROSAURA: Pohádkově vaše výsost

hovor vede, co tu říci?

Jedno řeknu jen Estrella,

(Venuše být mohouc sestrou)

kázala mi na tom místě

prodlíti až na váš příchod,

abych vzala jejím jménem

jistou podobiznu, o níž

mezi námi hovořeno,

a již mám jí doručiti.

Estrella tak nařídila.

Nebo ve všem, byť to bylo

nejmenší ba k mojí škodě,

Estrella smí rozkazovat.

ASTOLFO: Ať se namáháš, jak libo,

Rosauro přec přetvářka tvá

nedaří se. Očím káže

podle slov dát průchod pravý,

ale nesouzvuk a souzvuk

rozladěný vždy dá nástroj,

který faleš tvojí řeči

s vážnou pravdou tvého citu

uvésti chce v ladný souzvuk.

ROSAURA: Očekávám, jak jsem řekla
jen ten obraz.

ASTOLFO: Když až v konec
dohnati chceš klam ten celý,
klamem chci ti odpovědít.
Astreo, rci svojí kněžně,
proto že ji ctím až příliš,
zdá se být mi málo dvorným,
obraz poslat jí, jež chtěla,
proto by jej ctíla více
a jej zjevně ocenila
posílám ji originál,
ten jí můžeš odevzdati,
nebo při sobě jej nosíš
jako sebe nosíš s sebou.

ROSAURa: Jestli někdo předsevzal si
směle, statečně, pln snahy
něco že chce dokázati,
stihne jej, byť úmluvami

větší z něho zisk mu kynul,
trud a hanba, jestli klesne.
Odliku mám pouhou přinést,
kdybych přinesla i pravzor
třeba cennější, vždy budu
pohaněna, vaše milost
račiž dát mi podobiznu,
jinak nesmím vrátit se.

ASTOLFO: Jak pak, jestli nedám ti ji,
odevzdáš ji?

ROSAURA (sáhne po obrazu): Zpátky, zrádce!
Pust' jej přece!

ASTOLFO (drže jej pevně): Marná snaha!

ROSAURA: Jak Bůh živ, jej vidět nesmí
nikdo v ruce jiné ženy!

ASTOLFO: Ty jsi hrozná!

ROSAURA: A ty zrádný!

ASTOLFO: Nyní dost, Rosauero moje!

ROSAURA: Já že tvoje? Ty lžeš, bídný!

(Oba se chopili obrazu.)

Scena 15.

Estrella vstoupí. – Rosaura, Astolfo.

ESTRELLA: Co zřím, Astolfo, Astreo?

ASTOLFO (stranou): Estrella tu!

ROSAURA (stranou): Lásko, porad',

jak si obraz opatřiti,

vlastní obraz!

(na hlas) Chceš-li, paní,

zvědět, co se stalo, ráda

vše ti povím...

ASTOLFO: Co chceš počít?

ROSAURA: Čekat zde, mně nařídilas,

na Astolfa, abych obraz

od něho pro tebe vzala.

A jak přechoasto se děje,

z myšlenky že nová vstává,

napadlo mně, co jsem právě

řekla zde, o obrazech

že jsi mluvila, že vlastní

nosím s sebou. Naň se dívat

přišlo mi (neb kdo sám bývá,

často hloupostmi se baví)

A tu z ruky vypadl mi

obraz na zem. Astolf právě

nesa ti tvůj obraz přišel,

zvedl jej a že tak málo

pamětliv je vůle tvojí,

místo aby dal ti jeden,

oba si chtěl podržeti;

a já prosbou ani lkaním

nezmohla, svůj dostat zpátky.

Netrpělivostí hoříc,

násilím jej chtíc si urvat,

zřím, že obraz v jeho ruce

mým jest, jak lze vidět snadno.

Pohled' jen, jak podobný je!

ESTRELLA: Astolt'e, sem dejte obraz!

(Vezme mu jej.)

ASTOLFO: Kněžno! –

ESTRELLA (jej pozorujíc): Vskutku obraz tento
podoben jest, musím říci.

ROSAURA: Není mým?

ESTRELLA: Lze pochybovat?

ROSAURA: Nyní žádej na něm druhý!

ESTRELLA: Odejdi, jen vem svůj obraz!

ROSAURA (stranou): Ted' svůj obraz držím zase
co se stát má, ať se stane!

(Odejde.)

Scena 16.

Estrella – Astolfo.

ESTRELLA: Teď mi druhý obraz dejte

neb ač, třeba nepomýšlím,

vidět kdy vás, mluvit s vámi,

nechci přec jej v ruce vaší

nechat nyní. Snad jen pro to,

že jsem jednou mít jej chtěla –

pošetilá...

ASTOLFO (k sobě): Jak jen lze mi

šťastně vyvázat z té tísně?

(na hlas): Ač bych rád, ó sličná kněžno,

zcela vyplnil tvou vůli,

nemohu ti obraz dáti,

jež si přeješ, nebo...

ESTRELLA: Bídny

milenec jsi, sprostý dvořan.

Nyní nechci, bys mi dal jej,

nebo nemáš žádným pádem

vzpomínat mi – bych jej vzala,

že má po něm byla touha.

(Odejde.)

ASTOLFO: Poslyš, pohleď, uvaž, zadrž –

Rosauro ty odvážlivá

jak a odkud, jakou cestou

musila's do Polska přijít,

zhubiti mne, zhubit sebe?

(Odejde.)

Proměna

Vězení knížete ve věži jako na počátku. Segismundo s řetězy na nohou leží a spí na zemi.

Vystoupí Clotaldo, sluhové, Clarin.

CLOTALDO: Tak zde budiž poznovu!

Konec zde tvé pýchy divé

tam kde začla...

SLUHA: Jako dříve

připnu mu tíž okovů.

CLARIN: Buď sen tvůj snem hřbitovů

Segismunde, neuzříš,

v jaký zmar jsi pad, v zlou tíž.

Sláva, jež tě oslnila,

žití stínem jak jen byla,

kalich smrti v hrobní skrýš.

CLOTALDO: Muži, jenž tak mluvit umí

slušno jizbu opatřiti,

kde by nerušen moh dlíti

spřádaje své hlubé dumy.

(K sluhům): Hola, chaso v tyto rumy

do vazby jej vsad'te tam!

(Ukazuje na druhé dveře ve věži.)

CLARIN: Proč mne, pane?

CLOTALDO: V náruč tmám

těžkém ve žaláři skryt,
nemůžeš taj prozradit,
Clarine, jenž tobě znám.

CLARIN: Já přec neštvál otce svého
v těžkou smrti úhonu,
a já nesmet s balkonu
Ikara tam ubohého,
proč mně to?

CLOTALDO: Žes Clarinem.

CLARIN: Ó že nejsem lesní roh,
taký nástroj, přec bych moh
jazyk držet s pokojem.

(Odvedou jej do věže.)

Scena 17.

Vstoupí Basilio (přestrojen), Clotaldo, Segismundo (spící).

BASILIO: Clotalde!

CLOTALDO: Jak přestrojen

Majestát váš tady zřím?

BASILIO: Zvědavosti ostnem zlým

hnán sem chvátám, pověz jen

kde jej uzřím zarmoucen?

Tisíc bēd se na mne řítí!

CLOTALDO: V předešlé viz, bědné žití

ubožák jest navrácen!

BASILIO (dívá se na Segismunda): Bēda, že jsi narozen

v nešťastný mžik!

(Clotaldovi): Probuditi rychle ze spánku jej spěj

nebo uspávavá číš

sílu, vzdor mu vzala již.

CLOTALDO: Slyš, on mluví, snů zlých rej as ho stíhá...

BASILIO: Slyšet nech

co jej mučí snů těch hrou!

SEGISMUNDO (v snění): Milostivým toho zvou,
na tyrany kdo chce jíti,
Clotald musí, musí mřítí,
otec klečet přede mnou!

CLOTALDO: Smrtí já to pykat mám?

BASILIO: Mně má hanba v úděl být?

CLOTALDO: A mně život chce zas vzít?

BASILIO: Já mu klesnout ku nohám?

SEGISMUNDO (v snění): Hlasný já sot zde i tam
zazní světa okrskem,
až se stane známo všem,
silou mou že otec v prachu,
až má pomsta všechněm k strachu
zaplá v nebesa i zem!
(probudí se) Leč kde jsem to? Kde, ach kde?

BASILIO (ke Clotaldovi): Zde mne spatřit – vrchol běd!
Ty víš, jak s ním zacházet,

vyslechnu vše ukryt zde.

(Odstoupí.)

SEGISMUNDO: Jsem to v skutku? Běda mně!

Řetězy zas zatížen,

v starou bídu pohřížen?

Jsi zas hrobkou mojí temnou

stará věži? Jsi! Bůh se mnou

jaký měl jsem jen to sen!

CLOTALDO (k sobě): Jemu chci se věnovat,

úkol svůj teď vykonati.

(K Segismundovi): Nejvyšší čas, princí, vstáti!

SEGISMUNDO: Jak že, čas že v skutku vstát?

CLOTALDO: Cože, celičkový den spáti

je tvá vůle? V oblacích

co můj sesláblý zrak stih‘

orla onoho, spal’s již,

tak tě jala spánku tíž

nezbudit se?

SEGISMUNDO: Ani v mih!

Věř, že není stav můj bdění,

Clotalde, že věřím zjevně,

spánek dál mne poutá pevně

myšlenka to žádná není,

neb to jestli bylo snění

co jsem takřka makal dlaní

teď co zřím, je teprv zdání!

Však to nedělá mi žel,

spící teď zřím, když jsem bděl,

to že bylo pravé spaní.

CLOTALDO: A co zřel jsi ve svých snech?

SEGISMUNDO: Necht' to bylo snem jen pravý

co jsem snil, to nevypravím,

však co zřel jsem, říc' mi nech:

Vzbudím se, div divů všech!

Krutosti zjev lichotivé!

V lůžku, jež jsem neměl dříve,

musilo by ustoupiti

luhu, jež tká Máje kvítí

v třpytu, v lesku barvy živé.

U mých nohou pažat dav

nazýval mne majestatem.

S šperky tísnil se i s šatem,

na hlavu dal zlatohlav.

Smyslů klid mých v divý splav

ty jsi strhl vytržení,

los můj řeks mi bez prodlení,

ač zde krutý los mne jal,

tam já v snu byl Polsky král.

CLOTALDO: Odměnil's mé přičinění?

SEGISMUNDO: Dobře ne. Já zradu mstil,

smělou snahou po dvakrát

já chtěl tebe mečem sklát.

CLOTALDO: Proti mně's tak krutý byl?

SEGISMUNDO: Já znal jen své pomsty cíl.

Jediný pán v zemi celé

k ženě jedné, krásou stkvělé,

vzplál jsem a to nebyl klam,

všecko zmizelo to tam,
to jen tkví dál v mysli ztmělé.

(Král odchází.)

CLOTALDO (stranou): Dojat odchází tam král,
v soucit jeho bolest' taje.

(Na hlas): O tom orlu usínaje

hovořil's, a brzy spal,

o panství sen tebe jal.

Necht' sen teď se v pravdu mění,

hled' brát z toho naučení

přes trud všečen, jímž tvé žití,

vůli, dobro působiti,

ztrácet nemáš ani v snění!

(Odejde.)

Scena 18.

SEGISMUNDO: Pravda je to. Ukrotiti

třeba naši ctižádost,

drsnou mysl, vztek a zlost,

budeme-li opět sníti,
možno věru za to míti,
že v tom valném světě skvělém
sníme pouze v žití celém
a že člověk, to teď zřím,
snahou sní i činem svým,
v moři snů než ztone ztmělém.
Král sní, že jest jistě král,
vnořen v toto snění vnadné
řídí vše, poroučí, vládne,
slávu však, již v úděl vzal,
dluženou do větru psal.
Brzy v popel se mu zvrátí,
(kruté zlo!) až smrt jej schvátí,
kdo můž' touhou vlády vzplát
ze snu smrti, ví-li snad,
probuzen že musí vstátí?
Sní tu boháč při svém jmění,
pokladů jenž hojně strádá,
sní tu chud'as, který strádá
svojí bídou v opuštění,
sní, kdo v povzlet sebe cení,
sní, kdo snaží se a shání,

sní, kdo uráží a raní,
krátce dím že snem se spijí
všichni, kdo v tom světě žijí,
nemají však o tom zdání.
Takž i já kles do snění
že jsem vězněn, spoután tady,
ač mi lepších hodin vnady
kouzlily ráj v nadšení.
Co je život? Šílení!
Co je život? Přelud jen,
bájka, stín a hříčka pěn,
málo váží vrchol štěstí,
neb snem celý život jesti
a sny samy též jsou sen!

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Scena 1.

(Vnitro věže.)

CLARIN: Tady ve zakleté věži

za to, co vím, sedět musím;

co stát bude as, co nevím,

když co vím, již stojí život?

Že tak člověk s takým hladem

umřítí má s živým tělem!

Nad sebou mne jímá soucit,

všichni řeknou, jak mám za to,

mysliti to může každý,

mlčeti, že s mojí jménem

nejde v souzvuk, slujit' Clarin

mluvka, a já nemám mluvit.

Celou mou zde společností

jsou, bych řek to spravedlivě,

pouze pavouci a myši

sladci věru stehlíkové!

Od snů těžkých dnešní noci

ubohá má hlava stále
plná sterých jesti kejklů,
šalmají a polnic zvučných,
kněžských procesí a křížů,
mrskačů a kajícíků,
ti se tyčí a ti mizí,
jedni v mdloby upadají,
když zří krváceti druhé.
Ale já, bych řekl pravdu,
omdlévám již samým hladem,
neb zde sedím ve vězení,
studuji zde po dny celé,
filosof co Nevečeřel
učil, pak po celé noci
Nicenský co usnes koncil.
Mlčení když světce dělá
jako v novém kalendáři,
svatý Secret je můj světec,
k vůli němu jen se postím,
ač jsem zasloužil si právem
toto těžké pokárání,
nebo mlčel jsem, jsa sluha,
a tím nejvíc jsem se rouhal.

(Třesk bubnu a hlahol trub a křik venku.)

Scena 2.

Vojáci. – Clarin.

1. VOJÁK (venku): Uvězněn jest v této věži.

Rozrazte jí rázem dvéře

vnikněte tam!

CLARIN: Věčný Bože!

to jest na mne namířeno

nebo praví, že jsem uvnitř

co jen chtí mi?

1. VOJÁK (venku): Rychle, vstupte!

(Vrazí do věže několik vojáků.)

2. VOJÁK: Tady on jest!

CLARIN: Není!

VŠICHNI: Pane!

CLARIN (k sobě): Co pak opilí jsou všichni?

1. VOJÁK: Pouze tys náš pravý vladař,

chceme jen a uznáváme

zdeděného pána svého,

knížete ne z cizí země,

přej, ať zlíbáme tvé nohy!

VOJÁCI: Velký kníže náš ať žije!

CLARIN (stranou): Opravdu to, Bože, myslí.

Snad to zvykem v tomto kraji,

nového si denně krále

zvoliti a potom strčit

do věže ho? Ba, tak zdá se,

posud bylo to tak denně,

úlohu již musím převzít!

VOJÁCI: Sem tvé nohy!

CLARIN: Ne, to nelze,
sám své nohy potřebuji,
s králem by to špatně hrálo,
knížetem být a noh nemít.

2. VOJÁK: Všichni my jsme tvému otci
prohlásili, tebe pouze
za pána že uznáváme,
ne však Rusa...

CLARIN: K mému otci
ztratili jste všecku úctu?
Ba jste jedni jako druzí!

1. VOJÁK: Z věrnosti jen našich srdcí.

CLARIN: Z věrnosti jen? Odpouštím vám!

2. VOJÁK: Pojd' svou zaříditi říši,
zdráv buď Segismundo!

VŠICHNI: Sláva!

CLARIN (k sobě): Děli Sigmund? Zcela dobře,
Sigmundy zde nazývají
padělané všecky prince.

Scena 3.

Segismundo. Clarin. Vojáci.

SEGISMUNDO: Kdo zde volal Segismunda?

CLARIN (k sobě): Běda, říše má již v koncích.

1. VOJÁK: Kdo zde Segismundo?

SEGISMUNDO: Já!

2. VOJÁK (ke Clarinovi): Jak ty smíš, ó drzý blázne,
v Sigmunda se předělali?

CLARIN: Sigmundem já? Popírám to,
sami byli jste to, kteří
jste mne sesigmundovali
a tím právem vy jste sami

drzouni a blázni tady.

1. VOJÁK: Velký kníže, Segismunde,

prápory ty, jež zde vlají,

tvoje jsou, neb věrnost naše

za vladaře volá tebe.

Neb tvůj otec kníže Basil,

jenž má starost, že by nebe

věštbu onu vyplnilo,

že se jednou přemožený

uzří v prachu u tvých nohou,

chce ti nárok trůnu vzíti,

Astolfu, jej Moskevskému

odevzdat chce. Proto svolal

celý dvůr svůj, ale národ

tuše, věda, že mu žije

přirozený jeho vladař,

nechce strpět, aby cizák

poroučel mu. Tak se stalo

s velkodušným pohrdáním

osudové oné hrozby

že tě hledá zde, kde žiješ

v žaláři, bys za pomoci

lidu svého vystoup nyní

z této věže a se ujal

říše koruny i žezla

a je vyrval násilníku.

Vystup nyní! V této poušti

bezpočetný čeká zástup

vyhnanců a prostých mužů,

volá tebe ku svobodě

jež tě čeká, slyš jich hlasy!

HLASY (venku): Zdráv buď Sigmund, zdráv buď, sláva!

SEGISMUNDO (k sobě): Ještě jednou, (Nebes moci

co to jesti?) o velikosti

sníti mám, d'as kterou bere?

Ještě jednou obklopený

přeludy, fantomy kolem

viděti mám, moc i sláva

kterak mizí větru vanem?

Ještě jednou oklamání

přestát mám i nebezpečí,

jímž nás zrození již vzdává

a jichž lekáme se v žití?

To se nesmí, nesmí státi!
Ještě jednou s oddaností
losu vzdám se, dobře věda,
snem jest celé žití lidské.
Padněte již prázdné stíny
postavou jež a svým hlasem,
s postavou ač hlas vám chybí,
rouháte se umrtveným
smyslům mým. Ó rozplyňte se!
Vylhanou víc nechci slávu,
nádheru, ni fantastickou
pompu, nechci prázdné klamy,
které větru zavanutí
sebe lehčí rozvlá v nivec.
Tak se děje mandlovníku,
bez rady a bez výstrahy
jenž se květy pokryl záhy,
které mizí prvním dechem
vadnouce pak zmírajíce
různým jeho berou kšticím
krásu, lesk i všecku zdobu.
Ó já znám vás, dobře znám vás!
A já vím vše, co vás potká,

stejný los jak všechny snílky.

Vylhané mne neoslepí,
pro mne bludů není více
dobře vím, že život sen!

2. VOJÁK: Myslíš-li, že tebe klamem,
pohleď kol na hrdé hory,
obrat' zrak tam a viz davy,
po pohledu tvém jež touží,
poslouchat tě.

SEGISMUNDO: Ano, ano,
jedenkrát jsem to již viděl,
určitě tak a tak jasně
jak to vidím právě teď
a přec snil jsem...

2. VOJÁK: Velké věci
vždy se, vládče, ohlašují
předtuchami, ty to byly,
co jsi viděl ve snu svém.

SEGISMUNDO: Pravdu díš, – to tucha byla,

byť i třeba byla pravdou,
jesti' život přec tak krátký,
sněme, sněme ještě jednou
duše moje! Opatrně,
pozorně však tenkrát sněme,
nebo z požitku nás brzy
v nejlepším když budem, vzbudí.

Kdo se moudře připravuje
na sklamání, míň je cítí,
nebo zlu vždy předejítí
to jest se zlem žertovati.

A teď, to když předpokládám,
kdyby skutečností byla
všecka moc jen zapůjčena,
k lenníku se vrací svému,
podstupme to všecko směle! –

Díky vám, ó vasalové,
za poctivost ke mně, chci vám
oním být, jenž rázně, moudře
cizí jho vám strhne s šijí.

Nuže k zbrani! Rychle spatřit
máte moji statnou mysl,
potřít v boji mého otce

jest má vůle, dát všem vědět,

nebesa že pravdu děla,

ležet musí u mých nohou...

(K sobě): Však což, zbudím-li se dříve?

Nebylo by lépe mlčet

o tom, když to nedokáží?

VŠICHNI: Zdráv buď Sigmund, sláva, sláva!

Scena 4.

Vystoupí Clotaldo. – Segismundo. Clarin. Vojáci.

CLOTALDO: Nebe, jakou zřím zde vzpouru?

SEGISMUNDO: Clotalde! Ha...

CLOTALDO: Pane!

(k sobě): Na mne jeho hněv se sřítí...

CLARIN (k sobě): Sázím,

že jej rázem shodí s hory.

(Odejde.)

CLOTALDO (klekne): K nohám královským tvým padám
jist své smrti...

SEGISMUNDO (jej zvedá): Vzhůru, povstaň,
povstaň ze země již, otče.
Vůdčí hvězdou máš mi býti,
berlou v dráze mého štěstí
nebo vím, že vzdělání své
věrné nauce tvé vděčím,
pojď v mou náruč!

CLOTALDO: Co to pravíš?

SEGISMUNDO: Zdá se mi, že sním a myslím,
správně jednám, neb i v snění
nemáme se zříkat dobře.

CLOTALDO: Kníže můj, když správně jednat
je tvým heslem, na urážku
nebude ti, když dnes také
snažím se po tomtéž cíli.

Válčíš proti otci svému?

Pomáhat ni radit nelze,

kde jde o věc mého krále.

U tvých nohou ležím, pomsti

se mou smrtí.

(Klekne.)

SEGISMUNDO: Bídny zrádce! Nevděčnicku!

(k sobě): Zapomínám mírniti se, což vím, Bože,

zda-li snění nejsem kořist'?

(Na hlas): Clotalde, tvou čackou mysl

závidím ti a ji cením,

jdi jen a služ svému králi,

jdi, my v poli setkáme se.

Soudruzi, již rychle k zbraním!

CLOTALDO: Tisíckrát tvé líbám nohy.

(Odejde.)

SEGISMUNDO: Osude, teď jdeme vládnout,

jestli spím, ó pak mne nebud',

nech mne bdít, vše je-li pravdou!

Však buď si to sen či pravda,

dobro konat chci jen proto,

že tak pravda, je-li snem to,

proto přátely bych získal,

až se probudíme ze snu.

(Vír bubnů, odejdou.)

Proměna

Síň v královském paláci.

Scena 5.

Basilio a Astolfo.

BASILIO: Kdo, Astolfě, muž' v běhu zameziti

vzteky oře, který strhl uzdu svou?

Kdo sílu proudu náhle zaraziti,

jenž k moři spěje mocí zuřivou?

Kdo lavině skal muž' se postaviti,

když s štítů hory hřímá hvozdů tmou?

Leč vše to můžeš zadržeti spíše,

než vzpouru lidu v zpupné jeho pýše.

Dost ovšem bouře stran to hlásá světu,

jak z horských strží zvěst zní dunivá,

hněv dvojí vzplál a echem na odvetu

tu Sigmund! se, tam Astolf! ozývá.

Trůn právem vztýčen v svojí moci květu

se v nové příští děsem zachvívá,

se divadlem teď truchlým davu stává

své tragedie los kde odehrává.

ASTOLFO: Buď přerušena každá radost, pane,

pryč slávy lesk, požitky lákající!

Vše šťastnou rukou tvou mi k štěstí dané

dokavad Polska nyní vzdorující

jhu mému vzpírati se nepřestane;

dřív zasloužit si chci to s hrdou lící.

Mně koně dej! Ať pýchy dechem já sám

a sjeda bleskem rány hromu hlásám.

(Odkvapí.)

BASILIO: Běh osudu se přeměnění nedá,

a zhoubou jest, jej chtějí předzvídati,

jej omez, jak chceš, stejně se vždy zvedá
jen horší lze tvou péčí přivolali.

Ó krutý lose! Tvrdý soude! Běda!
chtít prchat před zlem jest se do zla hnáti,
mne zničí, co mi spásu mohlo dát,
žel, sám svou říš já musil v zhoubu hnát!

Scena 6.

Estrella. – Basilio.

ESTRELLA: Tvá přítomnost když, pane, nezamezí
vztek vzpoury, drzá která řádí zjevně
od davu k davu strženými jezy
se ulicemi s řvaním valíc hněvně
krev stopí celou říš tvou, bez všech mezí
svým příbojem, když bouř nezrotíš pevně,
neb všecko vůkol, kam jen pohledáme,
jest děsné drama, moře krve samé.
Tak ohromný jest odboj v celé říši,
tak záští ukrutné se krví pění,
že tuhne zrak, sluch mizí, kdo to slyší,
vzduch děsem chví se, zem dlí v zatemnění,

již každý kámen hrobů zdá se skrýší,
květ každý pomníkem je roztruchlení,
dům každý jistou hrobku v sobě skrývá
a každý voják mrtvola jest živá.

Scena 7.

Vstoupí Clotaldo. – Basilio. Estrella.

CLOTALDO: Dík nebi, já se k tobě vracím živý!

BASILIO: Rci Clotaldo. jak Sigmundu se daří?

CLOTALDO: Lid nezkrocený jako netvor divý
vnik do věže a povznes v slunce záři
knížete svého, tento vládychtivý
když viděl, podruhé že vše se zdaří,
se vzmužil, přísahaje dokázati,
co pravdou, nebe skutky musí vzpláti!

BASILIO: Mně koně dejte! Synu nevďěčnému
chci osobně já čelit v litém boji,
ať na ochranu mého diademu,

kde věda selhala, meč nahý stojí!

(Odejde.)

ESTRELLA: Já Bellonou chci v bok stát slunci svému,

mé jméno s jeho at' se v slávě spojí!

Chci rychlým letem do pole se brát,

a s Palladou se o laur slávy rvát!

(Odkvapí. – Třesk zbraní.)

Scena 8.

Rosaura zdržujíc Clotalda.

ROSAURA: Necht' již tebe volá k boji

výzev srdce v trudný čas,

poslyš nyní též můj hlas,

neb zde též vše v pûtce stojí.

Není tobě tajemstvím,

že jsem bědná ve chudobě

přišla sem, že pouze v tobě

asyl našla bojem zlým.

Soustrast tvoje radila mi,
abych cizí šaty vzala,
v paláci se ukrývala,
s bolem svým i svými klamy,
před Astolfem střežila se;
ale on mne poznal záhy,
přes to v dnešní večer vlahý
s Estrellou chce mluvit zase
v parku k hanbě mojí. Mám
však já klíče ku zahradě,
chceš-li počíhat naň v zradě
skončit bolest mou i klam.
Smělostí a silou svojí
čest mou můžeš obnoviti,
vím, že nelekneš se, mstítí
krví jeho mne v zlém boji.

CLOTALDO: Pravdou je (to musím říci!)

co jsem poprvé tě zřel,
tajný pud mi v srdci vřel,
(svědkem pláč tvůj žalující)
pro tebe vše učinit,
nejdřív k tomu tebe hnouti

mužské šaty vysvléknouti,
Astolf kdyby měl tě zřít,
by tě spatřil v ženském kroji.
Tuto moji snahu vřelou
neber lehce, hrou že smělou
škoditi bych cti chtěl tvojí.
Plán jsem začal snout a tkáti,
kterak tvoji pomstít čest,
ztracena jež pro tě jest,
byť to mělo život státi
Astolfův, čím jest mi ten?
Všetečné tu pomyšlení,
Astolfo mým králem není
a tím jsem tu obrněn.
Já ho v skutku zabít chtěl,
leč když Segismundo vzplál
zabit mne, on klidně stál
proti zhoubě, v kterou spěl.
Ukázal mi přízeň svoji,
čackou mysl, chrabrou páž,
proti jeho vzteku stráž,
smělost každou předstih v boji.
Srdce káže vděčným být,

jak mu v odpor mohu stát,
jak jej nyní vraždou sklát,
toho, který dal mi žití?
Takto lásku když i děs
mezi vás jsem rozdělil,
tobě chci dát za podíl dar,
jejž od něho mám, dnes.
Nevím, komu pomoc dáti,
k oběma jsa zavázán
propůjčením tobě vzdán,
jemu tím, co moh jsem bráti.
A tak v tom, co státi má se,
stejná jest má muka bědná,
neb já ten jsem, který jedná,
ten, jenž trpí v stejném čase.

ROSAURA: Není to, věř, plaché zdání,
víť to každý čestný muž,
dávat něco, ctít jen můž‘
hanbou jest však přijímání.
Se mnou v souhlasu-li tys,
nejsi nijak vázán v dík,
že jsi našel v něm v mžik

toho, jenž tě chránil kdys
jak mne ty, on přinutil
mysl plnou šlechtnosti,
pouze k skutku hanebnosti,
kdežto čin můj čacký byl.
Proto on tvou čest ved v zmar,
jak já zajala v dík tebe,
když dals' mně zapomněv sebe,
od něho co vzal jsi v dar.
Tak můž vzepnout se mé přání,
být mé cti štít duchem svým,
nebo já jej předcházím
jako podar přijímání.

CLOTALDO: Můž-li dárce zjevit dost
šlechtnosti v tom, když dává,
pak též vděčnost nepřestává
příjemcova býti ctnost.
Proto jen že musím dávat
ctné jsem zasloužil si jméno,
budiž vděčnost moje věno,
ji přej plnou hrstí brávat,
když se plně ke mně sklání

chci-li vděčnost, pýchy prost,
konat jak chci šlechtnost,
jak dar cti jest přijímání.

ROSAURA: Tys mi žití daroval;

sotva z tvojí ruky dáno,

od tebe mi zvěstováno,

žití bez cti, hanba, žal.

Žádné žití, zjevno jest,

nic jsem vlastně nedostala,

nebo život, jež jsem vzala,

nebyl život, nejsa čest.

Jestli dát se sluší tobě,

spíše nežli děkovati

(jak jsi mně chtěl dokázati)

vrať mi život v této době.

Posud nedal jsi mi jej,

ježto šlechtí více dát,

dej ho dřív, pak bez závad

bez hanby mou vděčnost měj!

CLOTALDO: Budiž! Tebou usvědčen

k šlechtnosti rád se znám,

všecko jmění své ti dám,
Rosauero, to prosím jen:
Odeber se v monastýr,
klid své duše tam jen stihneš,
zločinu se při tom vyhneš,
najdeš asyl tam a mír.

Co se zmítá tato říš
rozdělena v sváru stran,
nemohu, jsa šlechtic zván,
rozmnožovat její tíž.

Takto pomoci chci tobě
říši sloup svou statečností,
tobě sloup svou šlechtností,
Astolfu v též vděčen době.

Z obou moudrý vyvol cíl,
v ruce tvé je vítězství,
nelze činit víc, Bůh ví,
bych tvůj vlastní otec byl.

ROSAURA: Otcem kdybysi byl mým,
urážku tu snesla bych,
že jím nejsi – větší hřích.

CLOTALDO: Co chceš počít, rci, at' vím!

ROSAURA: Zabít jej!

CLOTALDO: To možno jest?

Ženě, která vztekem vzplála,
otce při tom nepoznala?

ROSAURA: Ano.

CLOTALDO: Co tě žene?

ROSAURA: Čest!

CLOTALDO: V Astolfovi musíš zřít...

ROSAURA: Pomsta schábnout sotva může...

CLOTALDO: Krále i Estrelly muže.

ROSAURA: To, Bůh svědek, nesmí být...

CLOTALDO: Potom šílíš...

ROSAURA: Ach, to zřím...

CLOTALDO: Zmírní se!

ROSAURA: Jak žár ten zdusit?

CLOTALDO: Ztratíš vše...

ROSAURA: Nuž chci to zkusit.

CLOTALDO: Čest i život...

ROSAURA: Buď si, vím!

CLOTALDO: A tvůj cíl?

ROSAURA: Mřít!

CLOTALDO: Jaký žár!

Zoufalství!

ROSAURA: To pouze čest!

CLOTALDO: Nerozum...

ROSAURA: To víra jest!

CLOTALDO: Šílenství!

ROSAURA: To msta a zmar!

CLOTALDO: Prostředek což není řádný,
by tvá zmlkla vašeň zlá?

ROSAURA: Ne!

CLOTALDO: Kdo pomůže ti?

ROSAURA: Já!

CLOTALDO: Prostředek víc žádný?

ROSAURA: Žádný!

CLOTALDO: Pomni, zda krok jiný snad,...

ROSAURA: Každý v záhubu se řítí...

(Odejde.)

CLOTALDO: Dobrá, pak chci s tebou mřítí,

dcero, s tebou půjdu rád!

(Odejde.)

Proměna

Pole.

Segismundo oblečen v kože; vojáci na pochodu. Clarin. Třesk bubnů.

Scena 9.

SEGISMUNDO: Mne vidět Řím v té zdobě

svých trofejí, jež získal v první době,

jak zajásal by celý

nad případem, jenž věru osamělý,

že šelmu dal mu v boje,

jež ovlásti muž valné jeho voje

a již je snadnou věcí
i nebe ohvězďené v útok ztéci.
Však skloň svá křídla v letu,
můj druhu! Po nejisté slávy květu
se nepid', zkrot' své chtění,
neb s bolestí bys poznal v probuzení,
že, již jsi získal, sláva
snem v nic se rozpadává,
čím míň lze vyzískati,
tím menší cítím bol, když zisk se ztratí.

(Troubení.)

CLARIN: Hle, na divokém oři
(jejž vymalovat ti, má touha hoří,
jak odolá?) sem hřímá
že zdá se, celý svět že v sobě jímá.
Ze země tělo jeho
a duše v hrudi z ohně nebeského,
a pěnou moře, nozdrami vzduch splývá,
v té směsi celý chaos odpočívá.
Duch, tělo, duše, pěna šelmu tvoří,
v níž oheň, vítr, zem i voda moří.

Toť bělouš skvrnitý je,
směs pestrých hvězd mu pyšné boky kryje,
jak ostruha je stiská,
ne v cval on v let již tryská.
Viz ženu na tom koni
sem zaměřuje...

SEGISMUNDO: Lesk mé oči cloní.

CLARIN: Toť Rosaura v své kráse!

(Odejde.)

SEGISMUNDO: Mým očím nebe navrací ji zase.

Scena 10.

Rosaura v plášti s mečem a dýkou. – Segismundo. Vojáci.

ROSAURA: Velkodušný Segismunde,
jehož velkost bohatýrská
tryská ku dni svojich skutků
z noci, z jejích pustých stínů,

jako z planet nejvyšší,
která z klína Zory jasné
s novým leskem vždy se vrací,
ku růžím a ku rostlinám,
která přes moře a hory,
jak se zjeví se svým vínkem,
světlo šíří, v paprscích hrá,
barví tesy, vroubí vlny!
Tak ty nyní ozař svět,
zářivé ty slunce Polsky
a přej ženě nešťastné,
která klesá ku tvým nohám
útěchu zdát, že jest žena
a že bědná; dvě to slova,
z nichž již jedno víc než stačí
za ochranu žádat muže,
jenž se chválou reků kasá,
každé z nich již dvakrát stačí,
každé z dvou těch jest již příliš.
Třikrát mne již, pane, viděls,
třikrát zůstalo ti tajno,
kdo já jsem, neb po třikráte
v jiném kroji jsi mne uzřel.

Poprv jsem se zjevila ti,
jak muž skalném ve žaláři
kde tvůj bědný život, pane,
těchou neštěstí byl mému.
Podruhé mne viděls ženu,
nádhera když velikosti tvé
v sen, stín, přelud roztála ti.
Dnes mne vidíš po třetí
v divné směsi obou krojů,
mezi šperkem ženy vidíš
na mně zbraně drsných mužů.
Abych ale soucit tvůj
vznítla si ku pomoci,
neuškodí pakli tobě
nešťastný svůj povím život.
Mne při Moskvě dvoře matkou
urozená žena byla,
jistě paní velké krásy,
soudě podle jejích bolů.
Na ni upřel svoje oči
zrádce jakýs, jeho jméno
zatajeno zůstalo mi
avšak jeho statná mysl

na mojí se jeví, obraz
duše jeho, dcera, v sobě
necítí krev ušlechtilou
by si bludně domýšlela
že snad bohem byl, jak onen,
jenž v dešť druhdy změněn zlatý,
v bílou labuť, nebo býka
Evropu sved, Ledu, Danae.
Že jsem trochu odbočila
zmínkou těchto zrádných zvěstí,
krátkými chci dohnat slovy,
že má matka přemluvena
lásky něhou falešnou,
krasší byla než ty všecky
a jak všecky – zavržena!
klamně že jí věčnou věrnost
ba i sňatek sliboval,
tam to došlo, upomínka
že lká podnes pro zrazenou.
Víc jí bídník nezanechal,
jako Aeneas své Troji,
nevěrník, jen tento meč.
Necht' jej posud pochva kryje

chci jej ihned odhaliti,
sotva vypovím svou zprávu.
Z bídy takového svazku,
který nemůž poutat, vázat,
(sňatkem byl či zločinem,
to již pomůže mi málo),
zrozena jsem, matky svojí
odlika a věrný obraz.
Jsemť jí rovna, ne-li vděkem
aspoň bolem svým a činy
a tím také vysloveno,
že jsem štěstí málo měla,
ba spíš dědic její osud
zkoušela jsem stejnou bídu.
Co bych více mohla říci,
nevěrníka jesti jméno,
trofeje jenž pověsti mé,
mojí cti šperk všeckcn ukrad
kníže Astolf! (Při tom jmenu
rozmrzelostí a hněvem
vře má hrud', při soka jmenu
následek to nutný bývá.) –
Kníže Astolf byl tím zrádcem,

který zapoměv slast lásky,
(lehko prchá upomínka,
sotva prchla z duše láska,)
přiváben bohatství leskem
dobývati v Polsku přišel,
s Estrellou se zasnoubiti
pochodní to losu mého.
Kdo by věřil, že když hvězda
spolek duší uzavřela,
Estrella že jiná hvězda
zas jej může rozloučiti?
Uražena, šklebu vzdána,
zarmoucena, v zmatku smyslů
usmrcena já jsem byla,
to jest: pekla všecky zmatky
vzteky jeho ve Babelu
nitra mého uzavřeny:
Za němou se vydávajíc,
(neb jsou taká utrpení,
která líp se jeví city
než-li slovy) já jsem mlčky
neštěstí své vyprávěla,
tichého až jednou rána

Violanta, matka moje,
z žaláře se vyprostila:
Propukly tu z ňader mojích
jedny vlékly s sebou druhé
o slovo vše hlásily se.
Jasně mohla jsem již mluvit,
sotva někoho že známe
s kým lze sdělit naši mdlobu
doufáme, že naší mdloby
spojencem jest a že s vlídnou
soustrastí vždy vstříc nám přijde.
A tak někdy špatný příklad
dělá dobro. S útrpností
žaly moje vyslyšela,
vlastní dávajíc mi v těchu.
Byl-li zločincem sám soudce,
ó jak snadno odpouštívá!
Poučená vlastní bídou,
v bezstarostné vidouc prázdní,
že jí mizí slední naděj,
navrátiti zas čest sobě,
nepřála mi klidu v strážni,
svůdce abych sledovala

radila mi, nejjemnějším
lásky uměním bych na něm
vynutila zaplatiti
dluh své cti. By šlo to snáze,
já jsem vzala mužské šaty,
za osudu spěla kynem.
Starý meč pak podala mi,
tento, jež jsem vzala s sebou,
(nyní čas jest, ostří jeho
ať se zjeví podle slibu!)
Na meč tento spoléhajíc
řekla matka: Do Polsky jdi,
přičiň se, by nejvzácnější
ode dvora meč ten zhlédli,
možná dost, z nich aspoň jeden
soustrasti pln dá ti asyl,
i tvé bídě radu s těchou.
Takto do Polska jsem přišla.
Přejdeme, neb opakovat
co víš, zbytečné by bylo,
divokost že mého oře
ku tvojí mne vedla skrýši,
s žasem kde jsi zřel můj příchod.

Přejděme též, kterak Clotald,
soucitem hned zachvácen,
za můj život prosil krále
a jen ten můj život šetřil;
i to, Clotald že když zvěděl,
kdo já jsem, mi radil, abych
zaměnila šat svůj, v službu
na Estrelly vstoupila dvoře,
překážkou být Astolfovi
v jeho sňatku, v jeho lásce.
Přejděme, že podruhé tam
podivu pln jsi mne spatřil,
osoby dvě zaměnil si,
pomaten jich různým šatem.
Nyní uslyš, kterak Clotald
přesvědčený, že se žádá,
aby Estrella i Astolf
sňatkem pány byli Polsky,
proti vší cti teď mi radí,
nároky své v oběť dáti.
Teď, ó čacký Segismunde,
ježto přišla doba pomsty,
nebo usoudilo nebe,

abys roztrh mrzké vazby
chmurné věznice, kde bydlel's,
zvířeti jsa roven citem,
skále svým utrpením.
Proti otci když jsi povstal
uzavřel boj proti vlasti,
přicházím ti ku pomoci,
Diany bych ku nádheře
Minervy zbroj připojila,
halena jsouc z části v hedváb,
z části kryta v tuhý ocel,
který v spolku zbroj mou tvoří.
Vzhůru nyní, statný reku,
oběma nám patří nyní,
zničiti a zabrániti
onen svazek umluvený.
Pro mne, by se nezasnoubil,
ten, který mi slíbil sňatek,
pro tebe, jich zemí spolek
by tvou slávu neohrozil
silou jich a valnou mocí,
v pochybnost ji uváděje.
Přicházím sem jako žena,

o záchranu cti své žádám,
jak muž, bych tě rozohnila,
abys koruny se chopil.
Jako žena, bych tě jala
něhou ztulena k tvým nohám,
jako muž, bych svého meče
poskytla ti službu s žitím.
A tak věz, když jako ženu
láskou chceš mne ohrožovat,
jako muž tě usmrtím,
odhodlána ku obraně
svoji cti, neb toto věř,
chtíc ji láskou získat zase,
ženou jsem, ti lkát svou bolest,
mužem, dobýti svou čest.

SEGISMUNDO (k sobě): Pravdou-li co sním, ó nebe

radš, ať vázne moje paměť!

Nebo nemožno, by sen

také věci svíral v sobě.

Bůh buď se mnou! Kdo by moh‘

šťastně z všeho vyváznouti,

aneb na to nemyslet?

Může větších pochyb být?
Jestli byla snem ta velkost,
jíž jsem tam byl obklopen,
jak by mohla tato žena
známky tyto, neomylné
opakovat přede mnou?
Tedy pravda to, ne sen!
A když pravda, (co mi starost
nemenšího druhu budí),
následek jak svého žití
snem zvat mohu? Což pak snu
vznešenost se moje rovná,
tak že tuto, když i pravdou,
za vylhanou míti možná,
za skutečnost vybásněnou?
Od sebe či tak se liší,
že se ptáti musí člověk,
zda to, co zřel a co zkusil
pravdou bylo nebo lží?
Má snad odlika i obraz
takou podobnost, že možná
pochybovat, co je obraz
a co odlikou jest jeho?

Tak-li tomu, musíme-li
přeludy jak vidět mizet
velebnost i nádheru,
všecku velkost moc i slávu:
užijme tož moudře času,
jenž nám zde přán údělem,
ježto v něm jen užíváme,
co jen možná užít v snech.
Rosaury mne půvab nítí,
podroben teď moci mojí,
zžitkujme okamžik!
Zákony teď zlomiž lásko
přísné cti i důvěry,
k ochraně jež vybízí nás!
To jest snem a že to jest,
sněme nyní o rozkoši,
která jednou v žal se změní!
Vlastními však nyní slovy
proti sobě mluvím sám.
Je-li sen to, marná sláva,
kdo by za tu slávu země
slávu nebes v oběť dal?
Není snem, co ztraceno?

Kdo tak velké poznal štěstí,
že by na ně při vzpomínce
nebyl řekl sobě sám:
Bezpochyby, všecko snil jsem
co jsem viděl? Tato zkouška
nastává mi; krásný plamen
je-li rozkoš požitku,
která v popel dohárává
při tichouнкém vánku jitra,
ó pak hledejme, co věčné,
onu slávu neproměnnou,
v které štěstí není snem,
fantomem v níž vínek není.
Bez cti Rosaura je teď,
od knížete však se žádá,
dáti čest a ne ji loupit.
Nebe ví, tu ztracenou
chci jí opět vybojovat
dříve než svou korunu!
Prchněme, co příležitost
mocně láká...
(K družině své): Chyťte zbraně,
srážku chci teď vyvolati,

dříve pochmurná než noc
pochová svit slunce zlatý
do vln temně zelených!

(Chce odejít.)

ROSAURA: Pane, proč tak prcháš kvapně?

Nemůžeš ni slovem jedním
potěšiti mne v mém trudu,
utěšiti bolest mou?

Je to možné, pane, oči
uši své mi uzavíráš
ba i tvář svou zahaluješ?

SEGISMUNDO: Rosauero, čest mi tak velí,

abych krutě jednal s tebou,
bych ti projevít moh soucit,
odpovědít ret můj váhá;
odpověď by dala čest
nechci mluvit, nebo nyní
mají za mne mluvit skutky,
nechci zřít té, ježto v tísní
také muky potřeba jest

rozjímání o cti tvojí

krásu tvoji v oběť klášť!

(Odejde s vojskem.)

ROSAURA: Jaké záhady, ó nebe!

K bídy svojí rozmnožení,

k hádanek těch vysvětlení

mám-li týrat ještě sebe?

Scena 11.

Clarín. – Rosaura.

CLARIN: Slečno, mohu blíže k vám?

ROSAURA: Aj, Clarine, kde jsi byl?

CLARIN: Zavřen ve věži jsem žil

k smrti odsouzen a tmám.

Život můj jak Petr černý

v stálých rozpacích se třás,

teď ho vezme někdo as,

hry to věru kousek perný.

ROSAURA: A proč, pověz?

CLARIN: Já že znám

kdo jsi ty... a Clotald sám...

Ký však hluk to? Co se stalo?

Poslyš paní...

(Třesk bubnů.)

ROSAURA: Co to zas?

CLARIN: Velký dav se z hradu řítí,

palác touží obklopiti,

vše chtí pobít... slyš jich hlas

Sigmunda kdo nedrží se...

ROSAURA: Ó jak zbabělá jsem! Smělá

po boku bych stát mu měla,

tam, kde na něj doráží se.

Co mi světa rád a mrav?

Kde boj taký krutý vzplál?

(Odkvapí.)

Scena 12.

Clarín. Vojáci (za scenou).

HLASY: Nezdolný náš zdrav buď král!

JINÉ HLASY: Svobodu kdo ctí, buď zdrav!

CLARIN: Král a svoboda ať žiji!

Pro mne třeba na stokrát,

mně to jedno, budu rád,

koutek mít jen, kde se skryji.

Z bouře dnešní, zmatků všech

moudře chci se vymotati,

na Nerona sobě hráti

pro nic nemít stesk a vzdech.

Mám-li s něčím soucit míti,

chci ho míti k sobě jen,

v zátiší své utajen

chci ten celý svátek zřítí.

Dobře ztajena má skrýš
v skalách, sem boj nepřítáhne,
ba smrt mne tu nedosáhne,
chci se smrti vysmát již.

(Ukryje se, třesk bubnů a hluk bitvy.)

Scena 13.

Basilio, Clotaldo, Astolfo na útěku. – Clarin v úkrytu.

BASILIO: Nešťastnější zda byl král?

Otec než já stíhán víc?

CLOTALDO: Voj tvůj rozprášen jest v nic,
prchá bez pořádku v dál.

ASTOLFO: Běda nám, jsme přemoženi,
zrádce vyhrál...

BASILIO: V takém boji,
vítězi vždy v právu stojí,
zrádci jsou vždy poražení.

Clotalde, my prchnem již
synu tomu nezdárnému,
krutému a tyranskému.

(Výstřel. Clarin se vyřítí raněn ze svého úkrytu.)

CLARIN: Nebe se mnou!

ASTOLFO: Co to, slyš!
Jakýs nešťastník pad nám
k nohám, jistě vojín smělý
vlastní krví zbrocen celý...

CLARIN: Věru, neštěstí v žeň mám!

Před smrtí se uchrániti
prchal jsem, ji našel tady,
vstříc jí šel jsem, smrt je všady,
nelze před ní sebe skrýti.

Z čehož jasně vyplývá,
že jde smrti právě vstříc,
kdo se straní na nejvíc
a se před ní ukrývá.

Tož se vraťte v překotu

boj kde zuří, hlučí řev,
v zbraně tříšť, kde kypí krev
větší máte jistotu.
Neb i v horách nejvyšších
jistších valů pro vás není
proti losu burácení,
proti vlivu planet zlých.
A necht' třeba v boje vzteku
hledáte si záchrany,
padnete vždy do rány
jisté smrti na útěku.

(Odvrávorá do scény.)

BASILIO: Vizte v smrt vrávorá on.

Chce-li Bůh, my padnem taky.

Ó jak dobře vede nebe

zaslepení snahy naší

k světlejšímu poznání!

Mrtvola ta připomíná

rety krvavé své rány

a ta mokř, která z ní teče,

jazykem nás krvavým

učí, lidská opatrnost
nezmůže nic ani péče
proti vyšším mocnostem.
Já tak chtěje svoji říši
vyrvat zkáze, vložil jsem ji
sám do zatracené ruky,
které jsem ji vyrvat chtěl.

CLOTALDO: Zná tak osud, pane, dobře
nářky stezky, najde všecky,
které hledá, ba i v houští
hor je stihne. Říc' však musím,
(křesťana to není výrok)
nic nás před ním nezachrání.
Jest v tom blud, neb moudrý muž
zkrotí osudu též vládu,
jestli posud nebyl's šetřen
útoků a staré bědy,
hled' se střežiti jich přísně.

ASTOLFO: Pane, co teď Clotald pravil,
mluvil jako moudrý muž,
který zralých let se dožil;

jinoch smělý mluvím já i
v hustých stínech toho lesa
čeká oř, jak větrem zplozen,
sedni naň a prchni, zatím
krýti sám chci záda tobě.

BASILIO: Chce-li Bůh, bych umřel tady,
jestli smrt zde čeká na mne,
dobrá, chci jí hledět vstříc
oko v oku – bez zachvění.

(Hluk boje.)

Scena 14.

Segismundo, Rosaura, Vojáci a družina vystoupí. Basilio, Astolfo, Clotaldo.

VOJÍN: Ve houštinách této hory
v husté spleti těchto keřů
král se skrývá...

SEGISMUNDO: Jej stíhejte!
Nenechte strom v celém hvozdě,

ku pni peň a větev k větvi

bez prohlídky... Najděte jej!

CLOTALDO (ke králi): Prchni, pane!

BASILIO: Proč bych prchal?

ASTOLFO: Co chceš počít?

BASILIO: Nech mne jen!

CLOTALDO: Co to děláš?

BASILIO: Co mi zbývá

Clotalde, to neudělám!

(k Segismundovi): Hledáš-li mne tady, princi,

viz, tu klečím u tvých nohou

(Klekne.)

Podešvů tvých bílý čaloun

vlasů mojich budiž sníh!

Šlápni na mou šij a rozdrť

korunu mou a mě vyrvi
starou úctu s vážností!
Mojí sebe pomsti hanbou,
otrokem chci tobě sloužit,
snad tím všeho vyplněním
osud dodrží své sliby,
nebe dodrží své slovo.

SEGISMUNDO: Osvícený dvore Polsky,

který takých vzácných divů
jsi zde svědkem, pozor dej,
co tvůj kníže nyní praví.
Osudy ty temné nebes,
které na azurné desky
kdysi prstem svým psal Bůh,
jenž si zvolil modrý ether
za prostředky svého písma
tam, kde zlaté písmo září,
neklamou a nelhou nikdy.
Kdo však lže a klame, ten jest,
který zneužívá jich,
bádá v nich, je světu hlásá.
Otec můj, zde vidíte ho,

udělal, jen by se chránil
bytosti mé před krutostí,
zvířetem mne lidské tváře
takým, že i kdybych mohl
mocí čistoty své šlechty,
mocí výsosti své krve,
mocí cenou vlohy svojí
jemným být a mírným, dobrým,
takový přec žití způsob,
takové též vychování
stačily by beze všeho,
zdivočeti mravy moje.
Krásná cesta, změnití je!
Řekněte jen komukoli,
divá šelma chce tě zabít,
rcete, bylo-li by radno
vyplašit ji z brlohu,
kdyby jí tam spící viděl?
Řekněte jen: Tímto mečem,
který nosíš, zasáhne tě
jednou smrt, to věru klamný
ventil to, meč obnažovat,
před vlastním se mečem střežit,

na vlastní jej prsa klásti.
Řekněte jen: Mořské vody
stříbrný jak náhrobek
určeny jsou v rov ti vlhký,
bylo by to zločin snad
pustiti se v širé moře,
když se kupí v sněžné hory
k výši křišťálových Alp?
Tak se stalo mému otci,
jako tomu, který ze sna
šelmu zhubil, jež mu hrozí,
jako tomu, který meče
bojí se, jež obnažuje,
jako tomu, který v bouři
rozčeňuje vodní pláň.
Byla-li má divost (slyšte!)
také divé zvíře v spánku,
vzteky můj spícím byl-li mořem,
mořská tiš mé násilnictví,
dobrá, osud neskloní se
ani bezpráví ni pomstě,
ano, spíše rozdráždí je.
A tak kdo chce zkrotit osud,

s rozumem a umírněním
musí sobě počínati,
než se zjeví nebezpečí.
Nemůž chránit se ni střežit,
kdo mu chce jen uniknouti;
pokora zde mnoho zmůže
(jasné to) však jen se děje
ve případu nebezpečí.
Prostředek tu není žádný,
zadržeti výrok nebes.
Příkladem buď tato zvláštní
osudu hra, tento úděs,
tento zázrak přede všemi,
nejvyšší to, co lze zřítí,
přes to všecko namáhání
zmoženého u mých nohou
svého vladaře a otce!
Ano, v tom soud nebes byl!
Ač on chtěl jej zadržeti,
nesvedl to. A já sám,
jenž zde ustoupit mám stáří, -
učenosti, síle ducha,
jak bych moh to? Otče, králi

povstaň, svou mi podej ruku!

Teď když nebe vybavuje

tebe, králi, z bludu tvého,

tímto způsobem jej skrotit

očekávám pokorně,

pomsti se mu, viz mne tady,

klečím tady u tvých nohou!

(Klekne.)

BASILIO (jej zvedne): Synu! – Tento čacký čin

jinak mi tě ukazuje

v srdci mém – zde ty jsi kníže!

Ano vavřín, palma tobě

patří, nebo zvítězil's.

Věňčí tebe činy tvoje!

VŠICHNI: Žij nám Sigmund, buď nám zdrav!

SEGISMUNDO: Velká vítězství snad doufá

statnost moje dobít časem,

největší však teď jsem dobyl

nad sebou. Dej ruku svoji

Astolfe Rosauře teď!

Víš, co povinen's cti její?

Za čest její já tu ručím.

ASTOLFO: Ovšem, pane, je to pravda,

jsem jí dlužen, tomu brání

to, že kdo jest, sama neví.

Hanbou by to bylo,

nectí, za ženu teď zvolit ji.

CLOTALDO: Astolfe, ni slovo dále!

Šlechtnější nad Rosauru

nejsi přeci! Ve souboji

meč můj chce ji ubrániti,

dosti, já jsem její otec!

ASTOLFO: Clotalde, ty?

CLOTALDO: Zamlčeti

chtěl jsem to až k okamžiku,

kdybych šlechtnému muži

nabídnout měl ruku její.

Dlouhá o tom řeč by byla,

ale jistě, mé to dítě!

ASTOLFO: Ó pak s radostí chci slib svůj dodržet...

SEGISMUNDO: By nemusila

Estrella si stěžovati,

že tu přijde o knížete

jména velkého i slávy,

vlastní rukou zasnoubiti

chci ji s chotěm, který mocí,

vznešeností, zásluhami

ne-li roven, jest mu blízký.

(K Estrelle): Dej mi ruku!

ESTRELLA: Je mi ziskem

také štěstí dosáhnouti.

SEGISMUNDO: Clotalda, věrného sluhu

mého otce, očekává

náruč má i odměna,

jakou vyžádá jen sobě.

(Obejme Clotalda.)

VOJÍN Z DRUŽINY SEGISMUNDA:

Ctěn když tak, kdo nesloužil ti,
co já, jenž jsem vzpouru zvedl
v prospěch tvůj, tě osvobodil
z věže, ve které jsi úpěl,
dostanu as za odměnu?

SEGISMUNDO: Onu věž; bys do své smrti
nemohl z ní uniknouti,
dostatečnou stráž dám tobě.
Není zrádce zapotřebí,
když je zrada dokonána.

BASILIO: Rozum tvůj v nás budí úžas.

ASTOLFO: Jak jest šťastně proměněn!

ROSAURA: Jak jest opatrný, moudrý!

SEGISMUNDO: Kterak tonete tu v žasu,
když byl sen mým učitelem?
Úzkostí necht' třeba chvím se,

zbuditi se a zas snem
ve žaláře svoru úzkém
viděti se? A byť i ne,
dostačí, sen taký sníti;
neb jsem toho vědom stal se,
veškeré že lidské štěstí
mizí rychle jako sen.
Proto, užitek mít z toho,
chci dnes, jak jen vytrvá,
mnohou omlouvaje vadu,
prositi za odpuštění,
nebo šlechetných jest srdcí
údělem – vždy odpouštěti.